

สถานการณ์การเลือกตั้งซ่อม

เหตุการณ์ทั่วไป

การยื่นใบลาออกจากสมาชิกพรรคชาติไทยของ นายทง ศิริปรีชาพงษ์ หรือ ป. เป็ด เพราะถูกกล่าวหาจากต่างประเทศ กล่าวหาว่ามีส่วนพัวพันกับการค้ายาเสพติด จึงส่งผลให้สมาชิกภาพการเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงนั้น กรมการปกครองได้จัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เขต 1 ในจังหวัดนครพนมแทนตำแหน่งที่ว่างลง ในวันที่ 7 สิงหาคม 2537 โดยแจ้งให้จังหวัดนครพนมเตรียมการเพื่อความพร้อมในการเลือกตั้ง และประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้ทราบเกี่ยวกับการวางแผนการเลือกตั้งและจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการเลือกตั้ง จัดทำแผนรักษาความสงบ แผนประชาสัมพันธ์การเลือกตั้ง แผนสื่อสาร แผนตรวจติดตามผลและแผนป้องกันความเสียหายที่อาจเกิดจากภัยธรรมชาติ รวมทั้งแผนอื่น ๆ ตามความเหมาะสมแก่สถานการณ์

นอกจากนี้ กรมการปกครองยังได้สั่งการให้เตรียมการประกาศกำหนดหน่วยเลือกตั้ง และการเปลี่ยนแปลงเขตของหน่วยเลือกตั้ง โดยให้ผู้ว่าราชการจังหวัด ประกาศก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 15 วัน ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสอบสวนคุณสมบัติผู้มีสิทธิเลือกตั้งให้เสร็จภายใน 7 วัน นับแต่วันเปิดการรับสมัคร ให้แจ้งให้นายอำเภอในเขตเลือกตั้งที่ 1 ดำเนินการประกาศรายชื่อผู้เลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 15 วัน ประกาศระบุที่เลือกตั้งก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 15 วัน แต่งตั้งคณะกรรมการตรวจคะแนนประจำหน่วยเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 10 วัน และให้พรรคการเมืองเสนอชื่อบุคคลเข้าเป็นกรรมการตรวจคะแนนต่อนายอำเภอ ก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 30 วัน และให้ยื่นคำร้องขอเพิ่มชื่อ ถอนชื่อ ให้ประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบว่า สามารถยื่นคำร้องขอเพิ่มชื่อ - ถอนชื่อผู้เลือกตั้งต่อนายอำเภอก่อนวันเลือกตั้งไม่น้อยกว่า 7 วัน

การประกาศรับสมัคร ผู้สมัครเข้ารับการเลือกตั้งซ่อมที่มีขึ้นในวันที่ 7 สิงหาคม 2537 นี้ ปรากฏว่ามีผู้สมัครเพียง 2 คน คือ นายแพทย์ประสงค์ บุรณ์พงศ์ ผู้สมัครหมายเลข 1 จากพรรคความหวังใหม่ และ นายศุภชัย โพธิ์สุ หรือ ครูแก้ว ผู้สมัครหมายเลข 2 จากพรรคราษฎร

การหาเสียงของทั้งสองฝ่ายใช้วิธีออกปราศรัยตามตำบลหมู่บ้านต่างๆ ในเขตเลือกตั้งที่ 1 ซึ่งมี 6 อำเภอ กับอีก 1 กิ่งอำเภอ บางครั้งการออกปราศรัยก็เกิดพบกันโดยบังเอิญ ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างตั้งเป้าออกหาเสียงให้ครบทั้ง 434 หมู่บ้าน (กรุงเทพ 7, 5149 น.4) การหาเสียงในระยะแรก ๆ ผู้สมัครทั้ง 2 คน มุ่งหาเสียงในเขตอำเภอเมืองฯ แต่ดูเหมือนว่าประชาชนอำเภอเมืองฯ ยังค่อนข้างจะได้มีโอกาสรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับการเลือกตั้งซ่อม ส.ส. น้อยมาก ดังนั้น ในอำเภอรอบนอก ไม่ว่าจะเป็น อำเภอท่าอุเทน อำเภอศรีสงคราม อำเภอนาหว้า อำเภอบ้านแพง อำเภอโพนสวรรค์ หรือกิ่งอำเภอนาทม พื้นที่เหล่านั้นน้อยคนที่จะรู้จักผู้สมัครครบทั้งสองคน บรรยาการหาเสียงแทบจะเรียกได้ว่าเงียบเหงาเต็มที คึกคักน้อยกว่าหาเสียงเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านเสียอีก ประกอบกับในห้วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่มีฝนตกชุกยิ่งทำให้ชาวบ้านนครพนมที่เสด็จจากท้องไร่ท้องนาหลุกอยู่แต่ในบ้านมากกว่าจะออกไปรับรู้ข่าวสารข้างนอก

ในช่วงของการหาเสียงเลือกตั้ง เมื่อตอนค่ำวันที่ 3 สิงหาคม 2537 รถยนต์ของ นายศุภชัย โพธิ์สุ ผู้สมัครของพรรคราษฎร รวมทั้งรถยนต์ของ นายชัยภักดิ์ ศิริวัฒน์ หัวหน้าพรรคราษฎร ได้ประสบอุบัติเหตุระหว่างเดินทางหาเสียง อย่างไรก็ตาม อุบัติเหตุดังกล่าวยังไม่มีใครระบุอย่างชัดเจนว่าเป็นเรื่องการเมือง ในขณะที่รัฐบาลก็มีการแสดงความบริสุทธิ์ และความเป็นกลางในการเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้ โดย นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี กล่าวถึงการดูแลการเลือกตั้งซ่อม จังหวัดนครพนมว่า รัฐบาลจะให้ความมั่นใจแก่ทุกฝ่ายในความบริสุทธิ์ยุติธรรมของการเลือกตั้งครั้งนี้แน่นอน และได้พูดทำความเข้าใจกับ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ที่ส่งลูกพรรคลง

สมัครรับเลือกตั้งด้วย โดยยืนยันเรื่องนี้เช่นกัน รวมทั้งพูดกับแกนนำพรรคฝ่ายค้านว่าจะไม่ให้เกิดความเสียหายหรือมีเหตุการณ์ที่ไม่ถูกต้องเกิดขึ้นเด็ดขาด

"ผมขอรับรองจะให้ความยุติธรรม ถ้ามีความไม่ถูกต้องเกิดขึ้นขอให้บอกผม รัฐบาลจะไม่เอาชื่อเสียงของรัฐบาลไปทำให้เกิดความเสียหาย และอนุมัติงบให้องค์กรกลางช่วยดูแลเป็นหูเป็นตาด้วย" (ผู้จัดการ 4, 1136 น.15)

พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และหัวหน้าพรรคความหวังใหม่แสดงความหนักใจเรื่องการช่วยเหลือ นายแพทย์ประสงค์ บุรณพงศ์ ผู้สมัครรับเลือกตั้งซ่อม ส.ส. นครพนม หาเสียง เพราะเกรงว่าประชาชนอาจเข้าใจผิดแต่หากไม่ช่วยก็จะถูกสมาชิกต่อว่า แต่อย่างไรก็ตาม หากมีความตั้งใจจริงในการส่งเสริม สนับสนุนการปกครองในระบอบประชาธิปไตยก็ต้องเข้าใจบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน โดยจะไม่ใช้อำนาจหน้าที่เข้าไปเกี่ยวข้องแต่เป็นการพูดโน้มน้าวในการหาเสียงซึ่งเป็นวิถีทางตามระบอบประชาธิปไตยไม่ใช่เรื่องเสียหาย

สำหรับเรื่องการหาเสียงโจมตีรัฐบาลของฝ่ายค้านเป็นเรื่องธรรมดาของรัฐบาลจะไม่ตอบโต้ แต่จะชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจว่าเป็นอย่างไร หากผู้พูดพูดไม่ถูกต้อง ผลเสียก็จะตกอยู่กับผู้พูด และพรรคการเมืองนั้น (กรุงเทพ 7, 2150 น.10)

แม้จะมีการเตรียมการป้องกันการทุจริตในการเลือกตั้งซ่อม ชาวคราวเกี่ยวกับการทุจริตในการเลือกตั้งซ่อมก็ยังมีปรากฏขึ้น ดังจะเห็นได้จากคำยืนยันของ พ.ต.อ. นิยม ไกรลาส รองผู้บังคับการหัวหน้าตำรวจภูธร ว่า "ผมรู้ว่ามีการใช้เงินด้วยกันของทั้งสองฝ่าย และล่าสุด เมื่อไม่กี่วันก่อนผมได้รับรายงานในทางลับว่ามีการเบิกเงินจากธนาคารพาณิชย์แห่งหนึ่งไปแล้วกว่า 5 ล้านบาท" คำยืนยันดังกล่าวสะท้อนภาพบรรยากาศของความเข้มข้นในการหาเสียงของศึกเลือกตั้งซ่อม ส.ส. เขต 1 (นครพนม) ได้อย่างดี โดยเฉพาะความเคลื่อนไหวของทั้งสองฝ่าย

อันหมายถึงแก่นนำพรรคร่วมฝ่ายค้านกับพรรคความหวังใหม่ ที่กำลังซบเคียวกัน
 อย่างในช่วงสุดท้ายของการหาเสียงเพื่อชิงที่นั่ง ส.ส.ที่ว่างแทน เสี่ย ป. เบ็ด
 หรือ นายทง ศิริปรีชาพงษ์

พ.ต.อ.นิยม ยังให้ความเห็นเพิ่มเติมด้วยว่า นับแต่ได้รับรายงานว่า
 วันที่ 2 สิงหาคม 2537 เป็นวันที่มีการเคลื่อนไหวของเงินหรือมีเงินสะพัดในพื้นที่
 มากที่สุดนั้น เมื่อรวมแล้วทั้งสองฝ่ายได้ใช้เงินกันแล้ว น่าจะไม่ต่ำกว่าฝ่ายละ 10
 ล้านบาท ซึ่งฟังแล้วน่าตกใจจริง ๆ นั่นคือ กว่าที่เราจะได้ผู้แทนมาสักคนหนึ่งนั้น
 ต้องใช้เงินมากกว่า 10 ล้านบาท

สำหรับหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดูแลเพื่อไม่ให้มีการทุจริตใน
 คราวนี้ นอกจากเจ้าหน้าที่ตำรวจแล้วยังมีเจ้าหน้าที่ของทางจังหวัดนครพนม ยัง
 มีองค์กรกลางที่ทุกฝ่ายทำท่าว่าจะตรวจสอบการทุจริตหรือทำผิดพระราชบัญญัติเลือก
 ตั้งอย่างเต็มที่ อย่างไรก็ตามมีการแจ้งว่ามีการข่มขู่ให้ไปเลือกผู้สมัครบางคน ส่วน
 เรื่องการแจกเงิน การทำผิดอื่น ๆ แม้จะมีรายงานแต่ก็ยังไม่มีความชัดเจนสามารถ
 เอาผิดได้ โดยเพียงบอกว่ากำลังมองดูอยู่ และขู่ไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดแล้วว่า
 ไม่ควรปฏิบัติตัวเอนเอียง เพราะหากพรรคความหวังใหม่ได้รับการเลือกตั้งแล้ว
 ผู้ว่าฯ อาจต้องถูกย้ายออกจากพื้นที่แน่นอน

อย่างไรก็ตาม ธนาคารพาณิชย์ 4 แห่ง ในพื้นที่นครพนม ก็ได้ยืนยันว่า
 ไม่มีการโอนเงินเป็นจำนวนเงินมากจากพื้นที่หรือกรุงเทพฯ เข้ามา มีแต่การ
 เบิกจ่ายเงินธนบัตรฉบับละ 20 บาท ไปคราวละ 10,000 บาท หรือ 20,000
 บาทเท่านั้นและเมื่อใกล้ถึงวันเลือกตั้ง ชาวเกี่ยวกับการทุจริตในการเลือกตั้งซ่อม
 ก็มีออกมากขึ้น จากการติดตามข่าวสารสื่อมวลชนทุกแขนงทำให้รู้ว่า ที่นครพนม
 แม้กำลังจะก้าวเข้าสู่ศตวรรษที่ 20 แต่การหาเสียงก็ไม่มีอะไรต่างไปจากเดิม
 และหากคำนวณตามอัตราของประชากรที่มีสิทธิ์ออกเสียงจากทั้ง 6 อำเภอ 1 กิ่ง
 อำเภอ จำนวนประมาณ 1.5 แสนคนที่มาออกเสียงจากการเลือกตั้งครั้งที่แล้ว
 การซื้อเสียงเพื่อการเลือกตั้งครั้งนี้จะต้องใช้เงินซื้อเสียงถึง 7.5 ล้านบาท ซึ่ง

ยังไม่รวมค่ารองเท้าแตะ ค่าแผ่นป้าย ค่ารถโฆษณา ที่ทำกันมาก่อนหน้านี้เป็นเดือน และค่าอื่น ๆ อีกอีกปาละ รวมเบ็ดเสร็จแล้วงานนี้ไม่ต่ำกว่า 15 ล้านบาท ซึ่งก็ตรงกับกระแสข่าวที่ว่ามีการโอนเงินเข้าไปในพื้นที่นครพนมนั้นแล้วกว่า 20 ล้านบาท

สำหรับบรรยากาศการเลือกตั้ง ผู้สื่อข่าวรายงานว่า ตั้งแต่ตอนเช้าหลังจากเปิดหีบเลือกตั้ง เมื่อเวลา 08.00 น. ประชาชนได้เริ่มทยอยออกไปใช้สิทธิกันตั้งแต่เช้า ในขณะที่สภาพอากาศนั้นยังมีดครึ้มไปทั่วบริเวณ นายสุริยนต์ เครือสี เจ้าหน้าที่หน่วยตรวจอากาศจังหวัดนครพนมเปิดเผยว่า ตลอดทั้งวันของการเลือกตั้ง คาดว่าจะมีฝนตกในเขตจังหวัดนครพนม ร้อยละ 40-60 ของพื้นที่ ซึ่งจะทำให้มีเมฆมาก มีฝนฟ้าคะนองเป็นแห่ง ๆ ซึ่งอาจจะมีผลให้ประชาชนออกมาใช้สิทธิไม่ถึง 80 เปอร์เซ็นต์ ตามที่จังหวัดตั้งเป้าหมายไว้ อย่างไรก็ตาม ทางจังหวัดก็ยังตั้งเป้าผู้มาใช้สิทธิครั้งนี้ถึงร้อยละ 80 บัตรเสียไม่เกินร้อยละ 3 และในเวลา 20.00 น. ทุกอำเภอต้องรายงานผลในใบ ส.ส.4 ส่งโทรสารให้กับศูนย์อำนวยการเลือกตั้งที่ศาลากลางจังหวัด

อย่างไรก็ตาม นายเกษม ยังเชื่อว่าจะมีผู้ออกมาใช้สิทธิค่อนข้างสูง และหลังการเลือกตั้งจะทำรายงานสรุปผลเสนอรัฐบาล และกระทรวงมหาดไทย เพื่อแก้ปัญหาการเลือกตั้งและครั้งนี้ น่าจะพอใจ

ภายหลังปิดหีบลงคะแนนเลือกตั้งเมื่อเวลา 15.00 น. นายชัยภักดิ์ ศิริวัฒน์ หัวหน้าพรรคราษฎร ให้สัมภาษณ์ว่า คะแนนแพ้ในเขตเมืองมากแต่ผลคะแนนรวมอย่างเป็นทางการคงแพ้ไม่มาก ไม่น่าจะถูกทิ้งห่าง อย่างไรก็ตามสำหรับบรรยากาศที่ศูนย์เลือกตั้งพรรคราษฎรที่อำเภอศรีสงครามมีการจัดเลี้ยงอาหารให้กับผู้สนับสนุนพรรคด้วยบรรยากาศที่แจ่มใส ในขณะที่ยังคงมีการเลือกตั้งซึ่งมีอาสาสมัครในทุกพื้นที่ ได้รายงานผลการเลือกตั้งอย่างไม่เป็นทางการ เมื่อเวลาประมาณ 17.00 น. ว่า คะแนนจาก 220 หน่วยเลือกตั้ง จากทั้งหมด 357

หน่วย ปรากฏว่า นายแพทย์ประสงค์ ได้ 44,854 คะแนน นายศุภชัย ได้ 24,669
คะแนน บัตรีเสียว 1,496 ใบ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพราะประชาชนกาเครื่องหมายทั้ง
2 หมายเลข

สำหรับผลการเลือกตั้งซ่อม ส.ส.นครพนม อย่างไม่เป็นทางการที่องค์
กรกลางการเลือกตั้งใช้อาสาสมัครรายงาน ซึ่งทราบผลเมื่อประมาณ 19.00 น.
ปรากฏว่าคะแนนจากทุกหน่วยเลือกตั้ง จำนวน 357 หน่วย นายแพทย์ประสงค์
ได้ 73,029 คะแนน นายศุภชัย ได้ 42,081 คะแนน บัตรีเสียว 2,527 คะแนน
ผู้มาใช้สิทธิ 117,637 คะแนน หรือร้อยละ 68.5

นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรี ให้สัมภาษณ์ที่จังหวัดสตูลว่า การที่ประ
ชาชนเลือก นายแพทย์ประสงค์ คงมาจากปัจจัย 3 ประการ คือ นายแพทย์ประสงค์
เป็น ส.ส.เก่า ปัจจัยต่อมาคือ พรรคที่สังกัด และปัจจัยสุดท้ายคือ สังกัดฝ่ายรัฐบาล
แม้ฝ่ายค้านจะโจมตีรัฐบาลมาตลอดในช่วงหาเสียงและการที่ พล.อ.ชวลิต ไปลง
คะแนนเสียงเลือกตั้ง เป็นการใช้สิทธิในฐานะมีชื่อในทะเบียนบ้าน พล.อ.ชวลิต
ไม่ได้ใช้อำนาจหน้าที่ในทางไม่ถูกต้อง

สำหรับผลการเลือกตั้ง ส.ส.นครพนม เขต 1 จังหวัดนครพนม สามารถ
สรุปผลการนับคะแนนอย่างเป็นทางการได้เมื่อเวลา 22.00 น. วันที่ 7 สิงหาคม
2537 โดย นายแพทย์ประสงค์ บุรณ์พงศ์ ผู้สมัครสังกัดพรรคความหวังใหม่ มี
คะแนน 73,816 คะแนน ได้รับชัยชนะเหนือ นายศุภชัย โพธิ์สุ ผู้สมัครสังกัดพรรค
ราษฎร ที่ได้คะแนน 41,071 คะแนน โดย นายแพทย์ประสงค์ มีคะแนนนำ นาย
ศุภชัย ในทุกอำเภอ ยกเว้น กิ่ง อ.นาทม ที่ นายศุภชัย มีคะแนนนำ แต่ก็ไม่มากนัก
เพียง 200 คะแนนเท่านั้น ถึงแม้การเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้ทางจังหวัดคาดหมายว่าจะ
มีประชาชนไปใช้สิทธิถึง 80% อย่างไรก็ตาม แม้สภาพอากาศที่ไม่เอื้ออำนวย มีฝน
ตก และหลายพื้นที่มีน้ำท่วม ประชาชนก็ยังออกมาใช้สิทธิอย่างหนาตาถึง 69.55%
โดยในหลายพื้นที่การสัณจรไปมาทำได้เพียงทางเรือเท่านั้น เนื่องจากถนนถูกตัดขาด

จากการศึกษาสภาพการณ์ทั่วไปของการเลือกตั้งซ่อมพบว่าหลายหน่วยงานได้มีบทบาทที่สำคัญในการเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้ได้แก่ จังหวัดนครพนม กรมตำรวจ องค์กรกลาง พรรคการเมือง ตัวผู้สมัครรับเลือกตั้ง รวมถึงหัวหน้า ผู้ศึกษาจะ ได้ดำเนินการศึกษาบทบาทของแต่ละหน่วยงานในตอนต่อไป

บทบาทของจังหวัดนครพนม

จังหวัดนครพนม โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบโดยตรงต่อการเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้ และเป็นหน่วยงานที่มีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้เป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรม จึงมีบทบาทที่สำคัญ ดังจะได้กล่าวต่อไป

กรณีมีข่าวระบุว่าข้าราชการไปวางตัวเป็นกลาง นายสุจริต ปัจฉิมันท์ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนม กล่าวถึงปัญหาการวางตัวเป็นกลางของข้าราชการในจังหวัดนั้น "ยืนยันว่าจะวางตัวเป็นกลางอย่างแน่นอน ไม่มีการเข้าข้างผู้สมัครจากพรรคความหวังใหม่อย่างที่ฝ่ายค้านกล่าวหา ตนได้มอบหมายให้หน่วยราชการช่วยกันดูแลอย่างเต็มที่ แม้จะมีบัตรสนั้ท์และโทรศัพท์เข้ามาแจ้งเป็นจำนวนมากว่าข้าราชการไม่เป็นกลาง แต่ยังไม่มียหลักฐานสำหรับตนนั้นยืนยันได้ว่าเป็นกลางอย่างแน่นอน และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก็ไม่เคยขอให้ตนช่วยเหลือส่วนข้าราชการบางคนที่เขาเวลานอกราชการไปช่วยเหลือก็เป็นการช่วยส่วนตัวไม่ได้เอาอำนาจราชการไปช่วยแต่อย่างใด" (มติชน 30, 16367 น.18)

การเตรียมการสำหรับการเลือกตั้งซ่อม ส.ส. ของจังหวัดนครพนมนั้น ทางจังหวัดได้ร่วมมือกับองค์กรกลางออกตรวจเช็คเชิญชวนประชาชนออกไปใช้สิทธิ ในครั้งนี้ คาดว่าจังหวัดนครพนมจะรักษาชื่อเสียงที่มีสถิติประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งเกินร้อยละ 70 สำหรับความพร้อมในการชนหีบบัตรหากเกิดกรณีฝนตกหนักและน้ำท่วมเอาไว้อแล้ว นายสุจริต ปัจฉิมันท์ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนมชี้แจง

นอกจากนี้ทางจังหวัดนครพนมยังได้เตรียมการป้องกันการซื้อเสียงโดยระดมเจ้าหน้าที่กว่าพันคนคุมเข้มการซื้อเสียงพร้อมตั้งรางวัลนำจับ 5,000 บาท หวังทำให้เป็นจังหวัดแรกที่ปลอดการซื้อเสียง โดย นายสุจริต ปัจฉิมนันท์ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนม ได้มอบนโยบายการปฏิบัติแก่ชุดปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งซ่อม ส.ส.นครพนม เขต 1 เพื่อให้การเลือกตั้งเป็นไปตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย ที่ได้กำหนดไว้ คือให้เกิดความบริสุทธิ์ยุติธรรม สุจริต สันติสนุนส่งเสริมและดูแลผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ปฏิบัติการโดยเคร่งครัด รวมทั้งกำหนดมาตรการป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียง ดังนั้น จึงได้กำหนดแต่งตั้งชุดปฏิบัติการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งในวันก่อนและวันเลือกตั้งโดยได้ระดมกำลังเจ้าหน้าที่ตำรวจ ตชด. และเจ้าหน้าที่อาสาสมัครดินแดน จำนวน 1,216 นาย ให้ลงปฏิบัติการดังกล่าวในพื้นที่เลือกตั้ง เขต 1 จำนวน 357 หน่วย ใน 6 อำเภอ กับอีก 1 กิ่งอำเภอช่วงสัปดาห์สุดท้ายของการเลือกตั้ง

นายสุจริต ยังได้กล่าวถึงนโยบายของกระทรวงมหาดไทย เน้นย้ำให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างยุติธรรมทางจังหวัดต้องดำเนินการอย่างเฉียบขาดในการป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียงเพื่อให้เป็นประวัติศาสตร์ของจังหวัดนครพนม และเป็นตัวอย่างที่ดีต่อไป นอกจากนี้จะทำให้นครพนมเป็นจังหวัดแรกของประเทศที่ไม่มี การซื้อสิทธิขายเสียง และยังได้กล่าวถึงมาตรการในการป้องกันและปราบปรามการซื้อเสียงว่า "ในขณะที่ได้วางแผนร่วมกับนายอำเภอ รองผู้กำกับในพื้นที่เลือกตั้งเพื่อสอดส่องดูแลบุคคลที่สื่อเต้าว่าจะมีการทุจริตการเลือกตั้งซึ่งรายชื่อบุคคลดังกล่าวอยู่ในมือผมหมดแล้ว และมีการตั้งรางวัลสำหรับเจ้าหน้าที่ถ้าจับกุมผู้กระทำผิดเกี่ยวกับการเลือกตั้งได้ จะจ่ายทันที 5,000 บาท" (แนวหน้า 13, 5003 น. 10)

นอกจากนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนมกล่าวว่า ทางจังหวัดจะได้สั่งการ เพื่อให้ตั้งจุดตรวจบัตรประชาชน รวมทั้งจะจัดเจ้าหน้าที่อำเภอละ 200 นาย เพื่อเข้าพื้นที่หาข่าว และถ้าพื้นที่ใดมีข่าวว่าจะมีการทุจริตเกี่ยวกับการเลือกตั้งก็จะ จัดเจ้าหน้าที่เข้าประจำจุดนั้นทันที

ส่วนการทุจริตยังไม่สามารถจับกุมได้ เพราะขาดพยาน มีราษฎรได้มา แจ้งว่ามีการซื้อเสียง คณะของ พล.อ.สายหยุด พร้อมด้วย นายสุจริต ปัจฉิมนันท์ ผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนม ได้เดินทางไปตรวจสอบที่ อ.โพนสวรรค์ กลุ่มชาวบ้าน 26 คน ที่รับเงินมาจากหั่วคะแนน ได้รวบรวมเงินจำนวน 1,300 บาท มอบให้องค์กรกลาง จากการตรวจสอบสามารถเชื่อถือได้ แต่องค์กรกลางไม่มีอำนาจ ดำเนินการตามกฎหมาย จึงได้แจ้งให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ดำเนินการ

นายสุจริต เปิดเผยว่า ได้มอบหมาย นายอำเภอโพนสวรรค์สอบสวน ผู้ใหญ่บ้านได้รับการยืนยันว่า ไม่ได้ซื้อเสียงเลือกตั้ง แต่เพื่อความสบายใจของทุกฝ่าย จึงมอบให้นายอำเภอสอบสวนเรื่องนี้

จากบทบาทของจังหวัดนครพนมในการอำนวยความสะดวกเลือกตั้งครั้งนี้มีการประสานงานให้หน่วยต่าง ๆ เข้ามีส่วนร่วมในการดูแลการเลือกตั้ง แต่อย่างไรก็ตามแม้จะมีการควบคุมดูแลอย่างเต็มที่ก็ยังมีกรทุจริตการเลือกตั้งเช่นกัน แต่ไม่สามารถเอาผิดได้เนื่องจากขาดพยาน หลักฐาน และถึงแม้จะจับกุมไม่ได้ บทบาทของจังหวัดนครพนมก็สามารถเข้มงวดให้การทุจริตการเลือกตั้งไม่สามารถกระทำได้ง่าย ๆ อย่างแน่นอน

บทบาทของตำรวจ

ตำรวจนับว่าเป็นหน่วยงานอีกหน่วยงานหนึ่งซึ่งมีบทบาทสำคัญในการป้องกันและปราบปรามการกระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง และมีการเตรียมพร้อมปฏิบัติการภารกิจดังกล่าว ทั้งนี้ได้มีการเตรียมการในการปฏิบัติหน้าที่ครั้งนี้ โดย พล.ต.อ. ประชา พรหมนอก รอง อ.ตร. พร้อมคณะ ได้เดินทางไปยังที่ทำการตำรวจภูธร

จ.นครพนม เพื่อตรวจเยี่ยมความพร้อมของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการเลือกตั้ง พล.ต.อ.ประชา ให้สัมภาษณ์ว่า "กรมตำรวจได้สั่งการให้ ตร.ภ.4 รับผิดชอบดูแลให้การเลือกตั้งเป็นไปด้วยความบริสุทธิ์ยุติธรรม ตนมีความมั่นใจว่าทางตำรวจมีความพร้อมและจะทำหน้าที่ได้ดี และหากมีผู้สมัครรับเลือกตั้งเกรงภัยอันตรายจะขอกำลังเจ้าหน้าที่คุ้มครองทางตำรวจก็พร้อมจะจัดกำลังให้" (มติชน 30, 16364 น.18) นอกจากนี้ รอง อ.ตร. ยังกล่าวถึงการวางตัวเป็นกลางของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการเลือกตั้งว่า ตนกำชับให้เคร่งครัดในเรื่องนี้ และได้สั่งการให้คอยประกบบุคคลที่อาจมีพฤติกรรมไม่ชอบมาพากลไว้ ในวันลงคะแนนก็จะมีกำลังตำรวจประจำหน่วยละ 2 นาย และมีหน่วยเคลื่อนที่เร็วพร้อมจะช่วยเหลือทุกอำเภอด้วย นอกจากนี้ยังมีชุดป้องกันการซื้อขายเสียงตามอำเภอต่าง ๆ อีก ต่อข้อถามว่าการนำเงินเข้ามาในจังหวัดจำนวนมากผิดกฎหมายหรือไม่ พล.ต.อ.ประชา กล่าวว่า ไม่ผิด แต่ถ้าหากนำออกแจกจ่ายจึงจะถือว่าผิด

พล.ต.อ.พจน์ บุญยะจินดา รองอธิบดีกรมตำรวจ ว่าที่ อ.ตร.ใหม่ ได้ออกตรวจหน่วยเลือกตั้งและให้สัมภาษณ์ว่า ไม่มีการรายงานการทุจริตการเลือกตั้ง เพียงได้รับการร้องเรียนบ้างว่า จะมีการทำผิดกฎหมาย แต่ยังไม่พบหลักฐานซึ่งตนจะอยู่ที่นครพนมจนกว่าจะเสร็จสิ้นการเลือกตั้ง นอกจากนี้ ด้านการปราบปรามการทุจริตในการเลือกตั้ง หัวหน้าตำรวจนครพนม ได้ตั้งเงินรางวัลให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่สามารถจับกุมการทุจริตเลือกตั้งได้ถึงรายละ 4,000 บาท แต่ไม่มีหลักฐานที่จะจับใคร มีแต่ข้อมูลที่ได้รับจากองค์กรกลาง หรือผู้แจ้ง เข้ามาแต่เมื่อไปตรวจสอบกลับไม่พบ

จากความเข้มงวด ของเจ้าหน้าที่ตำรวจดังกล่าวทำให้การทุจริตในการเลือกตั้งกระทำได้ยากยิ่งขึ้น มีผลต่อความบริสุทธิ์ยุติธรรมของการเลือกตั้งตามที่กำหนดไว้ จึงนับได้ว่าบทบาทของตำรวจ ทำให้การเลือกตั้งครั้งนี้เป็นไปอย่างบริสุทธิ์ยุติธรรมมากขึ้น

บทบาทขององค์กรกลาง

ในการเลือกตั้งซ่อมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จังหวัดนครพนม เขต 1 ในครั้งนี้ องค์กรกลางได้เข้ามามีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งโดยการเตรียมการของ องค์กรกลาง นายเจริญ ชำเรืองเดช ผู้อำนวยการองค์กรกลางในการเลือกตั้ง ที่นครพนม เปิดเผยเกี่ยวกับการเตรียมการเลือกตั้งซ่อมในวันที่ 3 สิงหาคม 2537 ว่าได้มีการประชุมร่วมกับองค์กรกลางในกรุงเทพฯ แล้ว ซึ่งในการประชุม ก็ได้จัดอบรมผู้ประสานงานองค์กรกลาง จำนวน 43 คน และอาสาสมัครของ องค์กรกลาง 868 คน เพื่อดูแลการเลือกตั้งหน่วยงานละ 2 คน นอกจากนี้ได้ ตั้งศูนย์องค์กรกลาง 2 แห่ง คือ แห่งแรกที่ อ.เมืองฯ ซึ่งรับผิดชอบดูแลในเขต อ.ท่าอุเทน อ.เมืองฯ และ อ.โพนสวรรค์ แห่งที่สอง คือ ที่ศูนย์บ้านแพง รับผิดชอบในเขต อ.นาหว้า อ.ศรีสงคราม อ.บ้านแพง และกิ่งอ.นาทม พร้อมกับ ได้จัดเวทีประชาสัมพันธ์ขึ้นในทุกอำเภอ เพื่อรณรงค์ให้ประชาชนมาใช้สิทธิให้ มากที่สุด โดยองค์กรกลางตั้งความหวังไว้ว่าจะมีประชาชนมาใช้สิทธิออกเสียง เลือกตั้งว่าข้อมูลตรงกับทางจังหวัดหรือไม่ และองค์กรกลางจะตั้งหน่วยรับแจ้ง เหตุตลอด 24 ชั่วโมงด้วย และเท่าที่ได้รับรายงานทราบว่ามีข้าราชการโดย เฉพาะครูทำผิด พ.ร.บ.การเลือกตั้ง แต่ไม่มีหลักฐาน ไม่มีผู้ร้องทุกข์ องค์กร กลางจึงไม่สามารถดำเนินการทางกฎหมายได้ (ผู้จัดการ 4, 1165 น.15)

ผู้อำนวยการองค์กรกลาง จ.นครพนม กล่าวว่า วันที่ 6 และ 7 สิงหาคม 2537 จะมีการตั้งศูนย์รับแจ้งเหตุมีองค์กรกลางจาก กทม. มาร่วม ด้วย และคาดว่าจะสามารถทราบผลการเลือกตั้งอย่างไม่เป็นทางการก่อนทาง จังหวัด ประมาณ 2 ชั่วโมง เนื่องจากได้จัดเตรียมอุปกรณ์สำหรับการรายงาน ผลที่สะดวกรวดเร็ว เร็วกว่าที่จังหวัดรายงานประมาณ 2 ชั่วโมง นั่นคือ ผล งานขององค์กรกลางที่มาดูแลการเลือกตั้งครั้งนี้ เพื่อให้เกิดความบริสุทธิ์ยุติ-ธรรม โดยที่คณะกรรมการองค์กรกลางนั้นได้รับงบประมาณจากรัฐบาลมาดำเนินการเรื่องนี้ประมาณ 1,170,880 บาท

ส่วนขององค์กรกลางซึ่ง ได้รับการแจ้งเหตุจากอาสาสมัครองค์กรกลาง พบว่า ในเขตเลือกตั้งที่ 1 ซึ่งมีทั้งหมด 6 อำเภอ 1 กิ่งอำเภอ ปรากฏว่าอำเภอที่มีการทุจริต ทำผิดกฎหมายเลือกตั้งมากที่สุด คือ อ.นาหว้า โดยหัวหน้าของ ผู้สมัครหมายเลข 1 ถูกตรวจพบว่าทุจริตมากที่สุด โดยมีการจัดเลี้ยง มีมหรสพ และมีการซื้อเสียง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากไม่เกรงกลัวองค์กรกลาง เพราะมีอำนาจ รัฐเข้าข้าง ทำให้มีความผิดมาก นอกจากนี้พบว่า มีการซื้อเสียงในเขตอำเภอเมืองฯ โดยมีการแจกเงินหัวละ 150 บาท และยังมีโทรศัพท์แจ้งว่ามีการแจกเงินซื้อเสียง ในหลายหมู่บ้าน แต่เมื่อเดินทางไปตรวจก็ไม่พบเห็นแต่อย่างใด ส่วนการแจกเงิน ที่สำนักงานเทศบาล อ.เมืองฯ นั้น เมื่อองค์กรกลางเดินทางไปถึงได้มีการแจก ไปแล้ว และไม่ทราบตัวคนแจก เพราะพยานที่รู้เห็นไม่กล้าชี้ตัว กારที่ พล.อ. สายหยุด เกิดผล ประธานองค์กรกลาง เดินทางมาดูความเรียบร้อยด้วยตัวเอง เท่ากับยืนยันว่าพยานชี้ตัวจะไม่ได้รับอันตราย นอกจากนี้ยังได้รับการร้องเรียนว่า ปลัด อ.ท่าอุเทนคนหนึ่งวางตัวไม่เป็นกลาง จึงให้แจ้ง ผวจ.นครพนม รับทราบ แล้วเพื่อพิจารณาดำเนินการ

ทางด้าน นายเกษม สุวรรณกุล ประธานองค์กรกลาง กล่าวว่า องค์กรกลางกับตำรวจได้หารือกันเพื่อกำหนดแนวทางประสานงานในการดำเนินการ ป้องกันการทุจริตในการเลือกตั้งครั้งนี้ ซึ่งองค์กรกลางก็ได้รับแจ้งว่ามีการซื้อเสียง อยู่ในหลายพื้นที่ และองค์กรกลางกำลังพิจารณาอยู่ สำหรับการจับกุมผู้ที่แจกเงิน หรือสิ่งของนั้น ขณะนี้ก็ยังปัญหาอยู่ เนื่องจากผู้ที่แจ้ง เกรงกลัวว่าจะไม่ปลอดภัย ทำให้การดำเนินคดีเป็นไปได้ยาก อย่างไรก็ตาม องค์กรกลางก็ไม่ได้มุ่งเน้น เฉพาะการปราบปรามอย่างเดียว แต่ได้มีการกระตุ้นให้ประชาชนมาใช้สิทธิออก เสียงให้มากที่สุด ส่วนในการป้องกันได้มีการส่งอาสาสมัครองค์กรกลางที่มีอยู่ กว่า 800 คน เข้าประจำทุกหน่วยเลือกตั้งแล้ว นอกจากนี้ยังได้จัดตั้งหน่วย เคลื่อนที่เร็ว ซึ่งพร้อมจะเข้าไปในพื้นที่ทันทีที่ได้รับแจ้งว่ามีการซื้อเสียงโดยประ สานกับทางเจ้าหน้าที่ตำรวจ และ อส. ที่มีอยู่ทุกพื้นที่ด้วย (กรุงเทพ 7, 2147 น.1)

นายเจริญ ชาติเรืองเดช ประธานองค์กรกลางนครพนม รับว่าที่ผ่านมา มีผู้มาแจ้งกับองค์กรกลางจำนวนมาก แต่เปิดเผยไม่ได้ เพราะยังไม่มีหลักฐานอาจจะเป็นการสร้างสถานการณ์ของฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดก็ได้ เพราะขณะนี้ทั้งสองฝ่ายต่างก็น่าจะคลุกเคล้ากันออกมาใช้อย่างเต็มที่ ซึ่งทางองค์กรกลางจะจัดเจ้าหน้าที่คอยสอดส่อง ทั้งวันทั้งคืน จนกว่าการเลือกตั้งจะเสร็จสิ้น

ทางด้านนายเกษม สุวรรณกุล ประธานองค์กรกลาง ได้ออกตรวจการเลือกตั้งซ่อมในหลายจุด พบว่า หน่วยเลือกตั้งที่ ต.ท่าค้อ อ.เมืองฯ บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิหายไปหลายหน้ากระดาษ บางหน่วยก็มีรายชื่อบุคคลอื่นเข้ามา ยังไม่แน่ใจว่าเป็นความบกพร่องของเจ้าหน้าที่หรือไม่

ทางด้านนายโคทม อาริยา เลขาธิการองค์กรกลาง กล่าวถึงการดำเนินงานว่า ได้แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ดูแลในเมืองและนอกเมือง และเรื่องที่ว่าตกว่าจะมีการชนคนไปลงคะแนนก็ไม่มีส่วน วิธีการซื้อเสียงคงจะมีวิธีการที่แยบยล คือ ซอยหัวคะแนนลงไปอีก ส่งผลให้การดูแลทำได้ยากขึ้นทั้ง 2 ฝ่าย กระทำในลักษณะดูท่าทีและตรวจสอบกันตลอดเวลา ภาพรวมทั่วไปเรียบร้อยดี

ทางด้านพล.อ.สายหยุด เกิดผล รองประธานองค์กรกลางให้สัมภาษณ์ว่า ได้ตรวจสอบพบผู้ใหญ่นบ้านทำตัวไม่เป็นกลางในการเลือกตั้งแจกเงินซื้อเสียง แต่ไม่สามารถทำอะไรได้ ต้องให้ทางจังหวัดดำเนินการ อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมาองค์กรกลางได้ร้องขออำนาจในการควบคุมดูแลการเลือกตั้งให้จัดตั้งองค์กรกลางเป็นหน่วยงานถาวร รัฐบาลก็เห็นชอบ แต่ยังไม่ได้นำดำเนินการจัดตั้งทางด้านผลการดำเนินงาน นายโคทม อาริยา เลขาธิการองค์กรกลางการเลือกตั้ง ให้สัมภาษณ์ ว่าอาสาสมัครขององค์กรกลางที่แบ่งแยกกันทำงานในเขตเมือง และเขตรอบนอกพบว่าผู้สมัครได้ทำการปราศรัยหาเสียงมากขึ้น เมื่อเทียบกับการเลือกตั้งที่ผ่านมา และการซื้อเสียงเลือกตั้งทำได้ยากขึ้น และ พล.อ.สายหยุด เกิดผล รองประธานองค์กรกลางให้สัมภาษณ์ว่า ได้ตรวจพบว่ามีผู้ใหญ่นบ้านวางตัวไม่เป็นกลางในการเลือกตั้ง โดยแจกเงินซื้อเสียงแต่ไม่สามารถทำอะไรได้ ต้องให้ทางจังหวัดดำเนินการ

นายเกษม สุวรรณกุล ประธานองค์กรกลาง ให้สัมภาษณ์อีกครั้งว่าจากการรายงานของอาสาสมัครคาดว่า มีประชาชนมาใช้สิทธิลงคะแนนเลือกตั้งประมาณร้อยละ 70-80 เพราะทางจังหวัดประชาสัมพันธ์ได้ดี และสภาพอากาศไม่เป็นอุปสรรค

นายมารุต บุณนาค ประธานรัฐสภา ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับกรณีองค์กรกลางตรวจพบการทุจริตในการเลือกตั้งซ่อม ส.ส. ที่จังหวัดนครพนม โดยให้ความเห็นว่า การออกกฎหมายรองรับองค์กรกลางให้มีอำนาจในการควบคุมและจับกุมผู้ที่ทุจริตในการเลือกตั้ง เพราะปัจจุบันองค์กรกลางซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นโดยมติคณะรัฐมนตรีเกิดเหตุการณ์ขึ้นก็รายงานให้รัฐบาลทราบเช่นกัน ไม่มีอำนาจในการดำเนินคดีส่วนหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้ก็ทำงานล่าช้าและจากที่มีการเลือกตั้งทั่วไป 2-3 ครั้ง ที่ผ่านมาองค์กรกลางได้รายงานเกี่ยวกับการทุจริตให้ทางราชการทราบเป็นจำนวน 200-300 ราย แต่มีการดำเนินคดีเพียง 2-3 รายเท่านั้น ซึ่งอาจเกิดจากความคิดเห็นที่ไม่ตรงกันในเรื่องเกี่ยวกับหลักฐาน ดังนั้น จึงควรกำหนดไว้ในกฎหมายเลือกตั้งให้องค์กรกลางมีอำนาจตามกฎหมาย ในการควบคุมการดำเนินการเลือกตั้งทุกขั้นตอน และมีอำนาจในการดำเนินคดีผู้ที่ทุจริตด้วย และนายมารุต ยอมรับว่าในการเลือกตั้งอาจจะมีการซื้อขายเสียงบ้าง ซึ่งเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการอย่างเฉียบขาด โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าเป็นฝ่ายใด และไม่ต้องเกรงใจใคร สำหรับการเลือกตั้งที่นครพนมที่องค์กรกลางพบว่ามี การทุจริตได้ส่งเรื่องให้ทางผู้ว่าราชการจังหวัดดำเนินการแล้ว

การเลือกตั้งครั้งนี้ นายธีรภูมิ เจริญลาภ เลขาธิการองค์กรกลาง ให้ข้อมูลการทุจริตว่ามีการร้องเรียนการกระทำทุจริต 30 ราย ส่วนใหญ่แจ้งว่ามีการแจกเงิน แต่เมื่อเจ้าหน้าที่องค์กรกลางเดินทางไปถึงก็ไม่พบหลักฐานใด ๆ ใช้มัดตัวผู้กระทำผิดได้ อย่างไรก็ตามคดีที่องค์กรกลางสามารถหาหลักฐานได้มี 2 ราย คือ การแจกเงินที่ อ.โพนสวรรค์ โดยมีหลักฐาน เป็นเงิน 1,300 บาท และพยานบุคคล และที่ อ.เมืองนครพนม มีการแจกเงิน 50 บาท อย่างไรก็ตาม

องค์กรกลางดูแลการเลือกตั้งก็ไม่พึงพอใจต่อการเลือกตั้งครั้งนี้ นายเกษม สุวรรณกุล ประธานองค์กรกลาง ตรวจสอบว่าหลายหน่วยเลือกตั้งที่ ต.ท่าคล้อง อ.เมืองฯ บัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิหาย และบางหน่วยมีรายชื่อบุคคลอื่นเข้ามา นอกจากนี้ยังได้รับการร้องเรียนว่าข้าราชการอำนาจข่มขู่ประชาชนให้เลือกผู้สมัคร พล.อ.สายหยุด เกิดผล รองประธานองค์กรกลาง ก็ตรวจสอบผู้ใหญ่บ้าน วางตัวไม่เป็นกลาง แจกเงินซื้อเสียง และสถิติการร้องเรียนทุจริตมีประมาณ 30 กว่าราย ส่วนใหญ่แจ้งว่ามีการแจกเงิน และอยู่ใน อ.เมืองฯ แต่ไม่มีหลักฐานพอ สามารถหาหลักฐานได้ 2 ราย

พล.อ.สายหยุด เกิดผล รองประธานองค์กรกลาง เปิดเผยว่า จากที่ได้ตรวจสอบว่ามีผู้ใหญ่บ้านวางตัวไม่เป็นกลางในการเลือกตั้ง โดยแจกเงินซื้อเสียง แต่องค์กรกลางก็ไม่สามารถทำอะไรได้เพราะไม่มีอำนาจ ต้องส่งเรื่องให้ทางจังหวัดดำเนินการ (ไทยธุรกิจไฟแนนซ์ 3, 760 น.21) และจากปัญหาขององค์กรกลางในการเข้าไปดูแลการเลือกตั้งครั้งนี้ พยายามผลักดันให้มีการแต่งตั้งองค์กรกลางเป็นองค์กรที่เข้าไปดูแลการเลือกตั้งอย่างถาวร แต่เรื่องนี้ก็ไม่มีคำตอบจากทางรัฐบาล พล.อ.สายหยุด เกิดผล รองประธานองค์กรกลาง ให้สัมภาษณ์ถึงผู้กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้ง ภายหลังการเลือกตั้งซ่อมเขต 1 ที่ จ.นครพนม ว่ามีแต่ข่าวการทุจริต แต่หาหลักฐานไม่ได้ เป็นการยาก เพราะการเลือกตั้งซ่อมก็ผ่านไปแล้ว เรื่องการซื้อเสียงขายเสียงมีการพูดกันทั่วไป แต่ที่มีหลักฐานจริง ๆ คือ ราษฎรนำเงินมาคืนจากการแจกเงินของบรรดาหัวหน้าคะแนนในที่สุดเจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยทำการสอบสวนปรากฏว่าราษฎรเหล่านั้นปฏิเสธ เราเข้าใจดีว่าประชาชนเหล่านั้นคงเปลี่ยนใจที่จะบอกความจริง เพราะเกรงกลัวอันตรายที่จะมาถึงตัวเอง ทางองค์กรกลางก็ต้องระมัดระวังและต้องเป็นกลาง เราจะสอบสวนคนผิดไม่ได้ เพราะเป็นหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย แต่การซื้อขายเสียงก็ไม่มีปัญหาอะไรมากนัก ไม่ถึงขั้นต้องฟ้องร้องขึ้นโรงขึ้นศาล และไม่มีควมรุนแรงขนาดเช่นพ่อกัน ถึงแม้จะดำเนินการทางนิตินัยไม่ได้ แต่ด้านพฤษินัยแล้วทุกคนก็ทราบดีว่า ต้องเป็นไปตามกฏกติกาที่มีอยู่เดิม (วิจัยกร 13, 2763 น.16) นอกจากนี้ พล.อ.สายหยุด เกิดผล ยังได้กล่าวเพิ่มเติมอีกว่า

กติการูปแบบเดิม คือกระทรวงมหาดไทยดำเนินการเลือกตั้ง ต้องใช้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นเจ้าหน้าที่ในการควบคุมการเลือกตั้ง ถ้าหากใครดังกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน มาเป็นหัวคะแนนให้กับตนเองก็ยอมได้เปรียบแม้ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจะกวาดล้างก็จริง แต่ตำรวจก็อยู่ภายใต้อำนาจของคน ๆ เดียวกัน คงทำได้ดีที่สุดในขณะนี้ ทางองค์กรกลางก็เพียงแต่พิสูจน์ให้เห็นว่า ถ้าใช้กติกาการเลือกตั้งเดิม ผลการเลือกตั้งก็จะออกมาในรูปแบบนั้น ทางออกที่ดีเราควรเปลี่ยนกติกาเดิม ขณะนี้คณะกรรมการพัฒนาประชาธิปไตย (คพต.) รัฐบาล หรือรัฐสภา ก็มองเห็นในเรื่องนี้แล้วว่า ควรจะให้อำนาจใคร อย่างไร ถ้าไม่จัดการจริงจัง การเลือกตั้งทุกครั้งก็มีสภาพเช่นนี้ ทางองค์กรกลางเองก็ยังไม่มีความหมายรองรับ

ทางด้าน อาจารย์โคทม อาริชา เลขาธิการองค์กรกลาง กล่าวว่า ภายหลังจากการเลือกตั้งซ่อมที่จังหวัดนครพนม เสร็จสิ้นลง พบว่า มีผู้กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งอยู่เพียง 1 ราย ที่องค์กรกลางรายงานไปให้ทางผู้ว่าราชการจังหวัดดำเนินการ ดูเหมือนว่าผู้ว่าราชการจังหวัดก็ไปสอบสวน แต่การดำเนินการไม่ต่อเนื่อง ผู้กระทำผิดที่กล่าวถึงรายนี้เป็นผู้ใหญ่บ้าน ที่มีผู้มาร้องเรียนถึง 26 ราย ว่าแจกเงินให้พวกเขาคนละ 50 บาท โดยเป็นธนบัตร 50 บาท จำนวน 26 ใบ ที่นำมาให้องค์กรกลางไว้เป็นหลักฐานยืนยัน องค์กรกลางก็มีรายชื่อทั้งผู้ใหญ่บ้าน และลูกบ้านที่มาร้องเรียน ส่วนอีกรายหนึ่งเป็นการร้องเรียนเรื่องการแจกเงินเหมือนกัน สรุปแล้วมีอยู่เพียง 2 ราย ที่พอจะมีพยานบุคคลและหลักฐานที่เป็นรูปของเงินที่ชาวบ้านได้รับแจก ส่วนกรณีอื่น ๆ นั้น เป็นแต่เพียงการแจ้งให้องค์กรกลางรับทราบเพื่อจับตาดู เช่น มีการกินเลี้ยง มีการแจกเงิน แต่ว่าแจกไป แล้วหรือกำลังแจกอยู่ เมื่อเราไปถึงก็ไม่สามารถที่จะหาพยานหลักฐานอะไรได้ ส่วนการดำเนินการกับผู้กระทำผิดกฎหมายเลือกตั้งนั้น ที่ได้ดำเนินการไปแล้วคือ องค์กรกลางได้ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดรับทราบว่าควรจะเรียกผู้ใหญ่บ้านคนนั้นมาสอบสวนดู แต่พอถึงวันนั้นเป็นวันเสาร์ เข้าใจว่า ผู้ว่าฯ คงให้นายอำเภอไปสอบสวนเบื้องต้น แต่ถ้าหากว่าเขาไม่ยกเอาความกันจริงเรื่องก็คงไม่คืบหน้าไปได้ไกล การเลือกตั้งซ่อมคราวนี้ไม่ถึงขั้นชั้นศาล

จากการศึกษาถึง บทบาทขององค์กรกลางพบว่าการทุจริตในการเลือกตั้งครั้งนี้ เช่นกันแต่เอาผิดได้จริงจำนวนน้อยแต่อย่างไรก็ตาม บทบาทขององค์กรกลางนับว่ามีความสำคัญต่อการป้องกันการทุจริตในการเลือกตั้งได้อย่างดียิ่ง ประชาชนที่จะทุจริตการเลือกตั้ง ทำได้ยากยิ่งขึ้น มีผลดีต่อความบริสุทธิ์ยุติธรรมในการเลือกตั้งเป็นอย่างมากทีเดียว

บทบาทของพรรคการเมือง

จากการศึกษาพบว่าพรรคการเมืองมีบทบาทที่สำคัญมากที่สุดในการเลือกตั้งครั้งนี้ มีการรวมเป็น 2 ฝ่าย คือ พรรคฝ่ายค้านและพรรคร่วมรัฐบาล การดำเนินการหาเสียงจึงได้รับความร่วมมือจากพรรคต่าง ๆ มากมาย ทั้งนี้นับตั้งแต่เริ่มแรก เหตุที่การเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้มีผู้สมัครเข้าแข่งขันสองคนด้วยกัน เพราะเป็นไปตามสัญญาาระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลได้มอบหมายภาระให้พรรคความหวังใหม่เป็นผู้ส่งสมัคร เนื่องจากในการเลือกตั้งครั้งที่ผ่านมาน.พ.ประสงค์ บุรณ์พงศ์ เกือบเป็น ส.ส. จึงเป็นเพียง ส.ส. สอบตก หรือ ส.ต. ส่วนพรรคร่วมฝ่ายค้านนั้นตามหลักแล้วน่าจะเป็นหน้าที่ของพรรคชาติไทย ในฐานะเจ้าของเก้าอี้เดิม แต่พรรคชาติไทยที่มี นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นหัวหน้าพรรคคนใหม่ยังไม่พร้อมในการลงชิงชัย อาจจะเกรงว่าถ้าส่งไปแล้วพลาดทำขึ้นมาจะทำให้เครดิตหัวหน้าพรรคคนใหม่ลดลงไปด้วย พรรคชาติพัฒนาจึงถูกพิจารณาถัดมา เนื่องจากสมาชิกพรรคที่ชื่อ นายวีรวัธ สิทธิธรรม เคยเป็น ส.ส. นครพนม แต่เมื่อใกล้วันสมัคร พรรคชาติพัฒนายังคงแสดงท่าทีเฉยเมยกับการแย่งเก้าอี้ ส.ส. นครพนม จึงตัดสินใจไม่ส่งผู้สมัคร ในที่สุดได้ฉลากภาระให้กับพรรคราษฎร ที่มีคะแนนเสียงรองลงมา ส่งคนสมัครรับเลือกตั้งซ่อม ส.ส. นครพนม และในช่วงก่อนที่จะถึงวันเปิดรับสมัครนั้น มีการปล่อยข่าวออกมาหลายสายว่า พรรคฝ่ายค้านจะส่งคนนั้นคนนี้ลงสมัคร ในขณะที่พรรคความหวังใหม่ขึ้นป้ายนายแพทย์ประสงค์ บุรณ์พงศ์ ก่อนจะถึงวันรับสมัครเสียอีก จนถึงวันสุดท้าย ในการรับสมัครเลือกตั้ง พรรคราษฎรจึงได้ส่ง นายสุภชัย โพธิ์สุ หรือครูแก้ว ลงทำศึกใหญ่

ในช่วงระยะเวลา 3-4 วัน ก่อนวันเลือกตั้งซ่อม การหาเสียงของทั้งสองฝ่ายเป็นไปอย่างเข้มข้น ทั้งนี้เพราะการเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้เปรียบเสมือนเครื่องวัดคะแนนนิยมของประชาชนว่ามีความนิยมฝ่ายรัฐบาลหรือฝ่ายค้านมากกว่า กล่าวคือ ผู้สมัครหมายเลข 1 นายแพทย์ประสงค์ บุรณ์พงศ์ เป็นผู้สมัครจากพรรคความหวังใหม่ ซึ่งเป็นพรรคร่วมรัฐบาล และผู้สมัครหมายเลข 2 นายศุภชัย โพธิ์สุ ผู้สมัครจากพรรคราษฎร ซึ่งเป็นตัวแทนพรรคฝ่ายค้าน

พรรคการเมืองพรรคต่าง ๆ ทั้งฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลต่างมีบทบาทที่สำคัญโดยเฉพาะพรรคร่วมรัฐบาลซึ่งได้มอบหมายให้รัฐมนตรีหลายท่านไปดูแลการเลือกตั้ง และจากการกำหนดมอบหมายให้รัฐมนตรีแต่ละคนไปดูแลอำเภอละคนนี้ก็ก่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์ขึ้นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นายประจวบ ไชยสาส์น เลขาธิการพรรคชาติพัฒนา แสดงความเห็นว่าการเลือกตั้งซ่อมในจังหวัดนครพนมยอมรับว่า นายศุภชัย โพธิ์สุ ผู้สมัครของพรรคราษฎรเสียเปรียบ นายแพทย์ประสงค์ บุรณ์พงศ์ ผู้สมัครจากพรรคความหวังใหม่ เนื่องจากในฐานะที่พรรคความหวังใหม่เป็นพรรคร่วมรัฐบาลซึ่งกลัวแพ้เกินไป

พรรคความหวังใหม่ โดย หัวหน้าพรรค พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้ปราศรัยบนเวที หน้าที่ว่าการอำเภอศรีสงคราม ท่ามกลางประชาชนที่มาจับฟังประมาณ 300 คน กล่าวว่า "ที่ผมมาในวันนี้ ผมไม่ได้มาในนามของรองนายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และก็ไม่ได้มาเพียงแค่นามของหัวหน้าพรรคความหวังใหม่เท่านั้น แต่มาในฐานะที่ผมเป็นลูกหลานคนนครพนมคนหนึ่ง" (ผู้จัดการ 8, 402 น.16) ถ้อยคำดังกล่าวข้างต้นนอกจากจะแสดงถึงเจตนาที่บริสุทธิ์ ต้องการวางตัวเป็นกลางเพื่อป้องกันข้อกล่าวหาว่าใช้อำนาจรัฐเข้าแทรกแซงการเลือกตั้งในครั้งนี้แล้ว ยังเป็นการบ่งบอกถึงเจตนารมณ์แน่วแน่ในการลงสมัครรับเลือกตั้งที่จังหวัดนครพนม หลังจากที่ได้ทำการย้ายทะเบียนบ้านจากจังหวัดนนทบุรีไปอยู่ที่จังหวัดนครพนมให้จงได้ และยังได้ปราศรัยถึงการนำสะพานมาเชื่อมความสัมพันธ์ในความรักความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและลาว นอกจากนี้ พลเอกชวลิต ยังได้ให้สัญญากับชาวนครพนมว่า "ในปลายปี

2537 นี้ ทุกหมู่บ้านในนครพนมจะต้องมีไฟฟ้าใช้ครบถ้วนหน้า มหาตไทยโดย
 กรมโยธาธิการจะนำงบประมาณมาพัฒนาตรงส่วนนี้ ไม่ว่าจะ เป็นถนนหนทาง
 เขตนครพนมจะสร้างให้ครบ ไม่ต้องให้ประชาชนต้องมากินฝุ่นเหมือนเมื่อก่อน
 นครพนมต้องยิ่งใหญ่ เป็นศูนย์กลางแห่งภูมิภาคนี้" (สยามโพสต์ 2, 295 น.1)
 นอกจากนี้ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้แสดงอาการตัดพ้อครั้งใหญ่ต่อสมาชิกพรรค
 ฝ่ายค้าน ในระหว่างปราศรัยช่วยลูกพรรค ซึ่งลงสมัครรับเลือกตั้งซ่อม ส.ส. ที่
 จังหวัดนครพนม โดยกล่าวว่าที่ผ่านมากฎโจมตีมาโดยตลอดว่าตนทำอะไรไม่ประ
 สบความสำเร็จทั้งผมเคยสร้างและผลักดันให้ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ขึ้นเป็น
 นายกรัฐมนตรี และเป็นผู้สร้างชื่อเสียงให้กับ นายกร ทักษะรังสี จนเป็นที่รู้จักไป
 ทั่วในแวดวงการเมือง (กรุงเทพ 7, 2146 น.16) นอกจากนี้ยังเป็นผู้ก่อตั้ง
 พรรคราษฎร ซึ่งในช่วงแรก ๆ หาหัวหน้าพรรคไม่ได้ก็ให้ พลเอกเทียนชัย ศิริ-
 สัมพันธ์ อดีตรองนายกรัฐมนตรี มาเป็นหัวหน้าพรรค อีกทั้งครอบครัวของตนกับ
 พลเอกมานะ รัตนโกเศศ ก็มีความสนิทสนมกันดีมาก่อน" พลเอกชวลิต ลำดับเหตุ
 การณ์พร้อมกับตัดพ้อครั้งใหญ่ว่า ถ้าไมคนที่สร้างไว้กลับมาโจมตีพรรคที่สร้างขึ้น
 ทุกคนเป็นญาติโกโหติกาทั้งนั้น (กรุงเทพ 7, 2146 น.17) อย่างไรก็ตาม
 ก่อนหน้านี้ พลเอกชวลิต ซึ่งปัจจุบันเป็น ส.ส. จังหวัดนนทบุรี ได้ประกาศต่อหน้า
 ประชาชนนับพัน ขณะปราศรัยที่อำเภอศรีสงครามกลางดึกวันที่ 4 สิงหาคม 2537
 ว่า การเดินทางมาจังหวัดนครพนมครั้งนี้ ไม่ได้มาในนามรองนายกรัฐมนตรี หรือ
 รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หรือมาในนามหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ ที่
 มาเพราะเป็นลูกหลานนครพนม จึงต้องออกพบปะประชาชนก่อนที่ประชาชนจะตัด
 สิ้นใจ และยืนยันเกี่ยวกับ การที่มีหลายคนบอกว่าตนไม่สามารถลงสมัคร ส.ส. ที่
 นครพนมได้เพราะไม่มีทะเบียนบ้าน ตนขอยืนยันว่า ได้ย้ายมาเป็นปีแล้ว" พลเอก
 ชวลิต กล่าวพร้อมกับเล่าอดีตสมัยเป็นเด็กด้วยว่า ว่ายน้ำเป็นที่นี้ บรรดาญาติๆ
 ต้องนำเข้า กทม. เพราะเกรงว่าจะพูดภาษากลางไม่ได้ แม้ว่าปัจจุบันบ้านจะอยู่
 จังหวัดนนทบุรี แต่หัวใจอยู่ที่ภาคอีสาน และจะสิ้นสุดที่ภาคอีสานเช่นกัน พร้อมกับ
 ระบุว่าพรรคความหวังใหม่ก็เช่นกันจะอยู่คู่กับภาคอีสานและจังหวัดนครพนมตลอดไป

สำหรับการเตรียมตัวที่จะย้ายฐานที่มั่นทางการเมืองของ พลเอกชวลิต จากจังหวัดนนทบุรี ไปยังจังหวัดนครพนม เริ่มชัดเจนขึ้นเมื่อประมาณปีเศษด้วยการซื้อบ้านเลขที่ 62 ถนนสุนทรวิจิตร ในเขตเทศบาลอำเภอเมืองฯ บริเวณริมฝั่งโขง ซึ่งเจ้าของเดิมคือ มังกร กองสุวรรณ อดีตผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนม แล้วแจ้งย้ายชื่อเข้าอยู่อาศัยในฐานะเจ้าบ้าน และใช้สถานที่เป็นที่ทำการมูลนิธิร้อยเอกชั้น ยงใจยุทธ เดิมมูลนิธินี้ก่อตั้งขึ้นเพื่อดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการสนับสนุนในด้านการศึกษา ต่อมาในปี 2536 จึงได้เพิ่มการให้บริการในด้านสาธารณสุขขึ้น ช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุและบรรเทาสาธารณภัยขึ้นอีกแขนงหนึ่งด้วย นอกจากนี้ พลเอกชวลิต ยังได้ก่อตั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน (ยงใจยุทธ) ขึ้น ที่บริเวณชุมชนบ้านกุดตอง ในเขตเทศบาลเมืองนครพนม ให้บริการแก่เด็กอายุระหว่าง 2-3 ขวบ เพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของแม่บ้านในชุมชนนั้น เริ่มเปิดบริการเมื่อวันที่ 8 พฤษภาคม 2537 ปัจจุบันมีเด็กเข้ารับบริการประมาณ 50 คน และในปีการศึกษาหน้ามีโครงการจะสร้างเป็นโรงเรียนอนุบาลภายใต้การดูแลของกองการศึกษาเทศบาลเมืองนครพนม

การเดินทางไปช่วยลูกพรรคปราศรัยหาเสียงของ พลเอกชวลิต ครั้งนี้ เริ่มต้นที่ อำเภอศรีสงคราม จากนั้นก็ตระเวนไปยังพื้นที่อำเภอรอบนอกที่มีความทุรกันดาร เช่น กิ่งอำเภอนาทม อำเภอบ้านแพง และปิดท้ายการปราศรัยที่อำเภอเมืองนครพนม

สำหรับการหาเสียงของฝ่ายค้านนั้น ในช่วงแรกทุกคนก็คาดการณ์กันไว้แล้วว่า นายแพทย์ประสงค์ จะชนะแบบไม่มีคู่แข่ง เพราะศักดิ์ศรีของอดีต ส.ส. หลายสมัย อดีตรัฐมนตรี และที่สำคัญ ที่ปรึกษา พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ผู้กุมอำนาจเหนือข้าราชการปกครองทั่วประเทศในตอนแรกฝ่ายค้านจะไม่ยอมลงสมัครด้วยซ้ำ กระทั่งมีพรรคราษฎรเป็นตัวแทนส่ง นายศุภชัย โพธิ์สุ "ครูแก้ว" อดีตอาจารย์ใหญ่ ผู้สมัครคะแนนอันดับ 4 ของพรรคพลังธรรม ในการเลือกตั้งครั้งที่แล้วลงมาเป็นตัวแทนของฝ่ายค้านทั้งหมด เจตนาของฝ่ายค้านที่ส่ง นายศุภชัย โพธิ์สุ ลงสมัครคือต้องการใช้เวทีหาเสียงโจมตีรัฐบาล โดยเฉพาะ

พลเอกชวลิต ที่ถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจในสภาและจะลงสมัครรับเลือกตั้ง ส.ส. นครพนม ในสมัยหน้า หลังจากย้ายสำมะโนครัวมาลงหน้าไว้แล้ว

การหาเสียงของพรรคราษฎร ในช่วงแรกเป็นไปด้วยความเงิบเหงา จนกระทั่งเปิดสมัยประชุมสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งพรรคร่วมฝ่ายค้านได้เปิดอภิปราย ไม่ไว้วางใจรัฐมนตรีเป็นรายบุคคล พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา จึงได้นำแกนนำพรรคร่วมฝ่ายค้านเดินทางเข้าพื้นที่นครพนม ประกอบด้วย พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรค นายกร กัมพะรังสี รองหัวหน้าพรรค และ นายประจวบ ไชยสาส์น เลขาธิการพรรค ในฐานะที่ นายมานะ คูสกุล เป็น ส.ส. อีกคนของเขตนี้ และจะต้องเผชิญศึกหนักในสมัยหน้า พรรคชาติไทย และพรรคชาติพัฒนาในฐานะผู้อาสาช่วย แต่ก็ส่ง นายเสนาะ เทียนทอง เลขาธิการพรรคชาติไทย และ นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรค มาด้วยตนเองแถมด้วย ส.ส. อีสานดาวดังอย่าง นายเนวิน ชิดชอบ และที่ขาดไม่ได้ นายทอง ศิริ-ปรีชาพงษ์ เจ้าของพื้นที่ มีเพียงพรรคกิจสังคมเท่านั้นไม่ได้ส่งใครมาช่วยเลย ไม่ว่า นายมนตรี พงษ์พานิช หัวหน้าพรรค หรือ ร.ต.อ. เฉลิม อยู่บำรุง เลขาธิการพรรค ซึ่งอาจเป็นเพราะมีวาระติดพันกับพรรคพลังธรรม และรถไฟฟ้านายง

การลงพื้นที่หาเสียงช่วยผู้สมัครในนามพรรคฝ่ายค้านของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ทำให้โด่งดังท่ายในการหาเสียงเลือกตั้งซ่อมคึกคักขึ้นมาบ้าง เพราะทุกที่ที่เปิดเวทีปราศรัยแกนนำพรรคร่วมฝ่ายค้านเปิดรายการ "ยาใหญ่" ตามราวี่ พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ นอกสภา ในการช่วยหาเสียงให้กับครูแก้ว ของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ทุกสถานที่ หากนำมาประเมินแล้วดูเหมือนว่า พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ และแกนนำพรรคร่วมฝ่ายค้าน หาเสียงให้กับตัวเองมากกว่าหาให้ผู้สมัครที่ชื่อครูแก้ว เพราะว่าจำนวนประชาชนที่ฟังการปราศรัยของแกนนำพรรคร่วมฝ่ายค้านที่คึกคักจนมองว่าจะแนนเสียงของครูแก้วกระเด็นขึ้นมา และโอกาสพลิกสถานการณ์เป็นฝ่ายชนะได้ โดยเฉพาะในการปราศรัยแต่ละครั้งของแกนนำพรรคฝ่ายค้าน จะมี นายทอง ศิริปรีชาพงษ์ อดีต ส.ส. ขึ้นมาชักชวนพ่อแม่พี่น้องชาวนครพนมให้เลือกครูแก้วด้วย

นอกจากนั้นในการจัดทัพต่อสู้ของพรรคร่วมฝ่ายด้านก็มีรูปแบบเป็นระบบแบบแผนนำเชื่อถือ กล่าวคือ นายเนวิน ชิดชอบ ส.ส.บุรีรัมย์ พรรคชาติไทย รับผิดชอบพื้นที่อำเภอศรีสงคราม นายมานะ คูสกุล ส.ส.นครพนม พรรคชาติพัฒนา ผู้แนบแน่นกับ ป. เบ็ด คูแลพื้นที่ กิ่งอำเภอนาทม สำหรับ ชัยภักดิ์ รับผิดชอบ อำเภอเมืองฯ เพียงอำเภอเดียว

แต่หลังจากที่มีงานชุดใหม่ของ พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ กลับออกจากพื้นที่นครพนม ดูเหมือนว่าเสียงนิยมจะตามตัว "แกนนำพรรคฝ่ายค้าน" กลับไปด้วยในพื้นที่เลือกตั้งจึงมีเพียง นายเนวิน ชิดชอบ ที่เรียกทีมงานของตัวเองมาจากบุรีรัมย์กว่า 30 ชีวิต เปิดกลยุทธ์ปักหลักหาเสียง ท่ามกลางความสนใจของประชาชนเพียงน้อยนิด

ดังนั้น ฝ่ายค้านจึงแก้เกมโดยเรียกคะแนนสงสาร โดยการกล่าวหา พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ถึงแม้จะเป็นหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ แต่ในการเดินทางมาหาเสียงช่วยเหลือพรรค ไม่สามารถที่จะล้างสลัดความเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ซึ่งเป็นผู้ควบคุมดูแลการเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้ให้บริสุทธิ์ยุติธรรม โดยมีข้าราชการกระทรวงมหาดไทยเป็นผู้ปฏิบัติตามนโยบาย ดังจะเห็นได้จากบทสัมภาษณ์ของ นายกร กัณหะรังสี รองหัวหน้าพรรคชาติพัฒนา ระบุว่า พลเอกชวลิต เป็นบุคคลที่พูดไม่เคยรู้เรื่อง ขาดแต่ความหวัง และในวันที่ 7 สิงหาคม 2537 จะได้รู้กันว่า ประชาชนชาวนครพนมจะถูกหลอกอีกหรือไม่ และขอยืนยันว่า ฝ่ายค้านจะไม่ยอมแพ้ แม้จะมีการให้เงินและเกณฑ์กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไปช่วยหาเสียง เพื่อให้เลือก นายแพทย์ประสงค์ บุรณ์พงษ์ ผู้สมัครของพรรคความหวังใหม่ก็ตาม

นายประจวบ ไชยสาส์น เลขาธิการพรรคชาติพัฒนา กล่าวว่า ในการเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้คนของพรรคความหวังใหม่ใช้อำนาจรัฐสั่งบังคับให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ช่วยหาเสียงให้ นายแพทย์ประสงค์ และเป็น เรื่องน่าแปลกที่มีการกล่าวกันว่า ในการเลือกตั้งครั้งนี้หาก พลเอกชวลิต แพ้ เท่ากับกระทรวงมหาดไทยแพ้ นอกจากนี้ นายประจวบ ไชยสาส์น กล่าวว่า พรรคฝ่ายค้านเสียเปรียบในการเลือก

ตั้งครั้งนี้ หากพรรคฝ่ายค้านจะแพ้ก็คงแพ้อำนาจรัฐ แต่ขอเตือนข้าราชการประจำ ทั้งหลายที่อาจจะถูกกำชับให้ช่วยเหลือผู้สมัครขอพรรคความหวังใหม่ว่าควรจะยับยั้งตัวเองบ้าง เพราะจะต้องอยู่กับประชาชนในพื้นที่ไปอีกนาน (ไทยไฟแนนซ์ 3, น. 13)

นายทง ศิริปรีชาพงษ์ หรือ ป. เบ็ด อดีต ส.ส. นครพนม กล่าวสนับสนุน นายศุภชัย และยืนยันว่าจะไปลงคะแนนให้ และเชื่อว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย มีการช่วยเหลือในทางลับต่อลูกพรรคที่ลงสมัครเลือกตั้งซ่อม อย่างไรก็ตามขอร้องว่าอย่าทำอะไรให้น้ำเกลียด ตนเองรู้สึกเห็นใจข้าราชการประจำเป็นอย่างมากที่ต้องทำตัวลูไปตามลม

พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา กล่าวโจมตีรัฐบาลชุดนี้ว่าไม่สามารถแก้ไขปัญหาค่าครองชีพได้เพราะไม่ให้ความสนใจเท่าที่ควร ส่วนการเลือกตั้งครั้งนี้ตนกำลังเกรงว่าจะไม่มีความยุติธรรม เพราะมีข่าวหนาหูว่ากระทรวงมหาดไทยจะเอาอำนาจรัฐเข้ามาแทรกแซง

นายชัยภักดิ์ ศิริวัฒน์ หัวหน้าพรรคราษฎร กล่าวว่า การเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้ไม่บริสุทธิ์ยุติธรรม เพราะรัฐใช้อำนาจบางอย่างช่วยเหลือพรรคอย่างออกนอกหน้า และมีส่วนบีบบังคับให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านหลายพื้นที่แบบลับ ๆ เช่น ให้ชาวบ้านแทบทุกคนสวมเสื้อมีหมายเลข 1 ในชบวนแห่เทียนเข้าพรรษา และยังกล่าวว่า หากมีการบีบบังคับมาก ๆ แล้ว ผมจะฟ้องให้การเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้เป็นโมฆะเพื่อให้มีการเลือกตั้งซ่อมใหม่อีกหนก็ได้ หัวหน้าพรรคราษฎรกล่าว (สยามโพสต์ 2, 295 น.1)

นายชัยภักดิ์ ศิริวัฒน์ หัวหน้าพรรคราษฎร กล่าวว่า ต้องมีสัปดาห์ที่ฝ่ายค้านเช็ดบิลหนี้แค้นรายนี้ได้ (กรุงเทพ 7, 2143 น.4) ขณะที่ นายโสภณ เพชรสว่าง ส.ส.บุรีรัมย์ พรรคชาติพัฒนา ที่มาช่วยหาเสียงด้วยก็กล่าวว่า หากบีบบังคับมาก ๆ แล้ว ผู้สมัครขอพรรคความหวังใหม่ได้รับเลือกตั้ง ระวังจะถูกฟ้องเป็นโมฆะ เพราะหาเสียงเลือกตั้งผิดกฎหมาย ใช้มหรสพจูงใจให้คนไปลงคะแนน ขณะเดียวกันมีการออกข่าวจากทางฝ่ายค้านว่าข้าราชการกระทรวงมหาดไทยช่วยหาเสียงให้กับพรรค

ความหวังใหม่ ซึ่ง พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ กล่าวในเรื่องนี้ว่า การโจมตีดังกล่าว ทำให้ข้าราชการที่ไม่เกี่ยวข้องเสียหายมากหากเห็นว่ามีพฤติกรรมเช่นนั้นจริงก็น่าจะร้องเรียนไปทางองค์กรกลาง และกล่าวว่า การกล่าวหาไม่ใช่เรื่องแปลก เพราะมีมานานแล้ว โดยเฉพาะการกล่าวว่ามีบัตรเหลืองถึง 20,000 ใบ ซึ่งไม่เป็นความจริง

นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งเดินทางไปช่วยหาเสียงที่จังหวัดนครพนม เพื่อพิสูจน์ว่าทางราชการดำเนินการตรงไปตรงมาหรือไม่ ซึ่งพบว่ารัฐมนตรีนั่งรถเที่ยวไล่คุกคามกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทำเหมือนรัฐบาลจะแพ้ไม่ได้ นอกจากนี้ก็ยังพบว่าผลการเลือกตั้งที่ผ่านมา มีเจ้าหน้าที่ผู้ใหญ่สั่งให้ลบชื่อ นายศุภชัย โพธิ์สุ ออกไปด้วย

ในวันเลือกตั้ง พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ ซึ่งไปปักหลักช่วยลูกพรรคหาเสียงออกจากโรงแรมแม่โขงแกรนด์วิลล์ ตั้งแต่เวลา 08.05 น. ไปใช้สิทธิ์ลงคะแนนที่หน่วยเลือกตั้งที่ 5 ณ ห้องประชุมสหกรณ์เขต อ.เมืองฯ ซึ่งเป็นผู้ใช้สิทธิ์คนแรกของหน่วยนี้ และกล่าวว่า อยากให้ทุกคนมาใช้สิทธิ์กันให้มากเจ้าหน้าที่ได้เตรียมความพร้อมไว้อย่างดี และขณะที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย กำลังจะเดินขึ้นรถ นายสุจริต ก็ได้รายงานเรื่องการซื้อขายเสียงและการแจกเงินที่เป็นข่าวเมื่อคืนที่ผ่านมา ว่าเป็นการสร้างสถานการณ์เท่านั้น ซึ่งตนได้สั่งการให้กำนัน และผู้ใหญ่บ้าน มานอนในตัวจังหวัด พล.อ.ชวลิต พักหน้ารับรู้ เมื่อมีการสร้างเรื่องกันมากก็ช่วยกันดูแลให้ดีขึ้น จากนั้นได้เดินทางไปยังวัดพระธาตุมหาชัยนมัสการหลวงปู่คำพันธ์ และเดินทางต่อไปนมัสการพระธาตุพนม

สำหรับทางด้านพรรคฝ่ายค้าน นายทง ศิริปรีชาพงษ์ ก็เดินทางมาลงคะแนนที่หน่วยเดียวกันนี้และให้สัมภาษณ์ถึงการซื้อขายเสียงว่า เงินเป็นปัจจัยหลักแต่อำนาจรัฐเป็นปัจจัยสำคัญมากกว่า คราวนี้เป็นกรณีพิสูจน์กันว่าอำนาจประชาชนกับอำนาจรัฐอยู่ที่ผลการเลือกตั้ง แต่เชื่อว่าอำนาจรัฐเข้ามาแทรกในการเลือกตั้ง

อยู่และกล่าวถึงการออกไปหาเสียงสามารถเชิญข้าราชการไปได้ แต่อย่าใช้อำนาจรัฐไปข่มขู่ประชาชน เพราะที่ผ่านมามีข้าราชการบางส่วนก็ช่วยบางส่วนก็ไปข่มขู่ ส่วนผลการเลือกตั้งครั้งนี้จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองหรือในจังหวัดหรือไม่นั้นคาดว่าจะไม่มี หากประชาชนเชื่อมั่นในระบอบประชาธิปไตยว่าจะสามารถแก้ปัญหาให้ประชาชนจริง แต่ตนเชื่อมั่นในคำกล่าวของทางราชการว่าถูกใจ แต่ขาดความถูกต้อง

ที่ศูนย์อำนวยการเลือกตั้งพรรคความหวังใหม่ เมื่อเวลาประมาณ 17.00 น. ซึ่งทางพรรคได้รับรายงานผลการลงคะแนนเลือกตั้งจากสมาชิกอย่างไม่เป็นทางการแล้วว่า มีคะแนนนำห่างคู่แข่ง ทำให้บรรยากาศในพรรคเต็มไปด้วยการกล่าวแสดงความยินดี นายพิศาล มุลศาสตร์สาทร เลขาธิการพรรค ซึ่งทำหน้าที่ผู้อำนวยการเลือกตั้งพร้อมทั้งผู้สนับสนุนพรรคได้รวมตัวกันตั้งแถวและชูมือของนายแพทย์ประสงค์ แสดงถึงชัยชนะ

พรรคร่วมรัฐบาล โดยประธานรัฐสภา ก็แสดงความเชื่อมั่นว่าการเลือกตั้งซ่อม ส.ส. ที่จังหวัดนครพนม จะเป็นไปด้วยความสุจริต บริสุทธิ์ ยุติธรรม ตามที่ผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนมได้กล่าวไว้ และหากจะมีการซื้อเสียงก็คงมีไม่มากนัก หรือหากมีเกิดขึ้นผู้สมัครรับเลือกตั้งอาจไม่มีส่วนรู้เห็นด้วยก็ได้ ในส่วนตนหากใครได้รับการเลือกตั้งเข้ามา ก็พร้อมที่จะเปิดประตูสภาต้อนรับ

ขณะที่ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ กล่าวว่า การที่ประชาชนเลือก นายแพทย์ประสงค์ เป็น ส.ส.นครพนม เป็นการแสดงให้เห็นว่าชาวนครพนมและชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้การสนับสนุนพรรคความหวังใหม่ และยืนยันว่าในการเลือกตั้งทั่วไปจะย้ายจากนนทบุรีมาลงสมัครรับเลือกตั้ง ส.ส.นครพนม โดยคำสัมภาษณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น ภายหลังจากทราบผลการเลือกตั้งซ่อม ส.ส.นครพนม อย่างไรก็ตามไม่เป็นทางการว่า นายแพทย์ประสงค์ บุรณพงษ์ ผู้สมัครของพรรคได้รับชัยชนะ พล.อ.ชวลิต กล่าวว่า มีความมุ่งมั่นมานานแล้วว่า จะ

ช่วยเหลือชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีปัญหามาก ความจริงแล้วที่ผ่านมาได้ทำงานช่วยเหลือพี่น้องชาวภาคตะวันออกเฉียงเหนือมามาก และต้องการทำให้มากขึ้น

ด้าน พรรคราษฎร โดย นายชัยภักดิ์ กล่าวว่า เมื่อประชาชนลงคะแนนเลือก นายแพทย์ประสงค์ ก็ต้องยอมรับการตัดสินใจของประชาชน ส่วน นายศุภชัย ต้องทำงานการเมืองให้มากขึ้น สำหรับตนไม่เคยเสียใจ เพราะได้ทำทุกอย่างดีที่สุดแล้ว และได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่าย โดยเฉพาะพรรคร่วมฝ่ายค้าน สำหรับผลการเลือกตั้งครั้งนี้ ไม่ได้เป็นการวัดความนิยมระหว่างฝ่ายค้านกับฝ่ายรัฐบาล เพราะปัจจัยในการตัดสินใจลงคะแนนมีหลายประการ มีข้อได้เปรียบเสียเปรียบหลายอย่าง อย่างไรก็ตาม ในอนาคตเมื่อ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ จะมาลงสมัคร ส.ส.นครพนม คงจะให้การสนับสนุน

ทันทีที่ทราบผลการเลือกตั้งว่าชัยชนะเป็นของ นายแพทย์ประสงค์ พรรคร่วมรัฐบาล ก็เริ่มมีการกล่าวถึงการปรับ ครม. ภายหลังพรรคความหวังใหม่ โดย พล.อ.ชวลิต ให้สัมภาษณ์ที่สนามบินดอนเมือง ยอมรับว่าการปรับปรุงภายในพรรคจะต้องมีขึ้น เพราะจะรับตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีไม่นาน ต้องหาบุคคลมาทำงานเพิ่มประสิทธิภาพของพรรค แต่ทั้งนี้ต้องมีการหารือกับนายกรัฐมนตรีเสียก่อน เพื่อเป็นการให้เกียรติกัน อย่างไรก็ตาม ส.ส.อาวุธโสในพรรคก็ยังเห็นว่าการได้รับชัยชนะของนายแพทย์ประสงค์ ไม่ใช่เงื่อนไขของการปรับ ครม. เพราะจะต้องมีขึ้นอยู่แล้วในช่วงเดือนตุลาคม นายอรรถสิทธิ์ ทรัพย์สิทธิ์ ส.ส.นครพนม พรรคความหวังใหม่กล่าวว่า ในชุดหลังที่จะมีการปรับ มีผู้เหมาะสมหลายคน ได้แก่ นายแพทย์ประสงค์ นายฉัตรชัย เอี่ยมสกุล ส.ส.หนองคาย นายบุญชง วิสมหมาย ส.ส.ศรีสะเกษ นายพูนสวัสดิ์ มูลศาสตร์สาทร ส.ส.สุรินทร์ นายกรีช กงเพชร ส.ส.มหาสารคาม นายเฉลิมยศ แสนวิเศษ ส.ส.มุกดาหาร และ นายธวัชวงศ์ ณ เชียงใหม่ ส.ส. เชียงใหม่ แต่ละคนล้วนมีน้ำหนักที่จะนำไปพิจารณา ขณะที่ตำแหน่งรองนายก ควรเป็นผู้มีอาวุโสทางการเมือง ได้รับความเชื่อถือจากพรรคร่วมรัฐบาล นายอรรถสิทธิ์กล่าว (สยามโพสต์ 2, 698 น.1) นอกจากนี้ ส.ส.นครพนม ยัง

ระบุว่ากระแสด่า ส.ส.ภาคใต้ไม่พอใจการปรับรัฐมนตรีครั้งนี้ ไม่เป็นความจริง เพราะตำแหน่งและโควตาของ ส.ส. ภาคใต้ยังเหมือนเดิม นายเด่น โต๊ะมีนา รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงมหาดไทย ก็แสดงความจำนงแล้วว่า จะลาออกสำหรับทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การส่งชื่อตัวแทนจากส่วนต่าง ๆ เข้าประกวด จะแบ่งเป็นกลุ่มอีสานใต้ ส่ง นายพูนสวัสดิ์ และ นายบุญซึ้ง อีสานตอนกลาง ส่ง นายฉัตรชัย และภาคเหนือ ส่ง นายธวัชวงศ์ นอกจากนี้ กลุ่มลูกพระพาย จะส่ง นายกรีช และ นายเฉลิมยศ

นายไพจิตร ศรีวรขาน ส.ส.นครพนม พรรคความหวังใหม่ กล่าวว่า แม้ นายแพทย์ประสงค์ มีอาวุโสพอที่จะรับตำแหน่ง แต่การเสนอให้เป็นรัฐมนตรีจะต้องตอบให้เข้าใจถึงเหตุผลเพื่อป้องกันปัญหาไม่ยอมกัน เพราะขณะนี้หลายคนที่อยู่ในเกณฑ์จะได้รับการพิจารณา ขณะเดียวกันก็มีบางกระทรวงที่ถูกจับตาว่าจะต้องถูกปรับออก ทางพรรคจะต้องประชุมให้รอบคอบ มิให้เกิดปัญหาแตกแยกขึ้นอีก นอกจากนี้ นายพิศาล มีความเหมาะสมที่จะขึ้นเป็นรองนายกฯ เพราะมีประสบการณ์และอาวุโส อีกทั้งเป็นงานที่ดูแลนโยบายมหาดไทยโดยตรง อย่างไรก็ตาม ต้องดูว่างานในกระทรวงวิทยาศาสตร์ นั้น จะให้ใครมารับผิดชอบ สำหรับเวลาที่เหมาะสมในการปรับคือหลังจากงบประมาณ 2538 ผ่านการพิจารณาเสร็จสิ้นไปแล้ว ซึ่งต้องรอดูพรรคพลังธรรมที่กำลังจะมีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน

นายพิศาล มุลศาสตร์สาทร เลขาธิการพรรคความหวังใหม่ กล่าวว่า นายแพทย์ประสงค์ มีโอกาสที่จะเป็นรัฐมนตรีมาก แต่ต้องฟังเสียงของกรรมการบริหารพรรค ที่ประชุมพรรค เพื่อพิจารณาเรื่องนี้จะต้องให้เสร็จในสัปดาห์หน้า

นายกรีช กงเพชร ส.ส.มหาสารคาม พรรคความหวังใหม่ ซึ่งได้รับการคาดหมายในการช่วงชิงตำแหน่ง ซึ่งจะมีการปรับเปลี่ยนไม่ต่ำกว่า 3 ตำแหน่ง เพราะต้องมีรัฐมนตรีช่วยไปหนึ่งว่าการ ต้องหาคนใหม่มาเป็นรัฐมนตรีช่วย กลุ่มลูกพระพายตกลงกันไว้แล้วว่า จะสนับสนุนคนในกลุ่มขึ้นรับตำแหน่ง

ผลการเลือกตั้งซ่อมดังกล่าวเป็นตัวชี้ชัดถึงอนาคตทางการเมืองส่วนหนึ่งของ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ ที่วางไว้ว่าจะลงสมัครที่ จ.นครพนม เพื่อขยายฐานทางภาคอีสานให้กว้างขึ้น ก็มีหนทางที่สดใสมากขึ้นไปตามตัว และเป็นการเปิดตัวทางการเมืองของผม อย่างที่ได้เคยบอกไว้ตั้งแต่แรกและตามที่ตั้งใจไว้ว่าจะกลับมารับใช้พี่น้องที่นครพนม (ไทยแฟนแนช 3, น.11)

หัวหน้าพรรคความหวังใหม่กล่าวหลังจากทราบผลการนับคะแนนอย่างไม่เป็นทางการ และพบว่าลูกพรรคมีชัยชนะต่อคู่แข่งชั้นด้วยคะแนนท่วมท้นท่ามกลางกลุ่มประชาชน สมาชิกพรรค และส.ส. พรรค ที่มาร่วมแสดงความยินดีกว่า 100 คน ณ ที่ทำการพรรคความหวังใหม่ จ.นครพนม ซึ่งในเวลาดังกล่าว การกล่าวแสดงความยินดีของ พล.อ.ชวลิต เป็นไปด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มน้ำตาลดอเบา หลังจากที่ได้รับ การยืนยันแน่ชัดแล้วว่า ชาว จ.นครพนม พร้อมทั้งจะต้อนรับพรรคความหวังใหม่

นอกจากนี้ พล.อ.ชวลิต ยังได้กล่าวยืนยันเป็นคำมั่นสัญญากับชาว จ.นครพนม ด้วยว่าครั้งหน้าจะกลับมาลงสมัครรับเลือกตั้ง และปักธงนำของพรรคความหวังใหม่ในภาคอีสานแน่นอน นอกจากนี้ก็มีการหยอดคำหวานทั้งท้ายไว้ด้วยว่า ผลการเลือกตั้งครั้งนี้มิได้วัดว่าความนิยมของพรรครัฐบาล หรือพรรคฝ่ายค้านต่างกันอย่างไร หากเป็นการชี้ให้เห็นชัดว่าคนนครพนมรู้จักการเมืองมากขึ้น มีความเข้าใจในรูปแบบของการเมือง และมีการตัดสินใจในทางการเมืองดีขึ้น อย่างไรก็ตาม การแสดงความยินดีของหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ อาจจะเรียกได้ว่าเป็นการแสดง ความยินดีในรูปแบบของธรรมเนียมชาติการเมืองที่มีเก้าอี้ในพรรคเพิ่มขึ้นก็ย่อมเป็นสิ่งธรรมดาที่หัวหน้าพรรคจะมองเห็นความเติบโตของตัวเองตามไปด้วยโดยอัตโนมัติ

ทางด้านพรรคฝ่ายค้านโดย นายมานะ คูสกุล ส.ส.นครพนม พรรคชาติพัฒนา ซึ่งจะต้องสู้ศึกหนักกับ พล.อ.ชวลิต และ นายแพทย์ประสงค์ ในการเลือกตั้งครั้งนี้ ยอมรับว่าผลการเลือกตั้งซ่อมกระทบตัวเขาอย่างมาก และการที่ พล.อ.ชวลิต ลงสมัคร ส.ส.อีสาน จะมีผลกระทบต่อพรรคชาติพัฒนา อย่างไรก็ตาม นายประจวบ ไชยสาส์น เลขาธิการพรรคชาติพัฒนา ได้เตือนไว้มากกว่านั้น โดยฝากบอกพรรคประชาธิปัตย์ว่าให้ระวังไว้ให้ดีในการเลือกตั้ง

ครั้งต่อไปหาก พล.อ.ชวลิต ยังเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พรรคร่วมรัฐบาลด้วยกันเองก็จะลำบาก

สำหรับความพ่ายแพ้ครั้งนี้ นายชัยภักดิ์ กล่าวว่่า ไม่ได้เป็นการวัดว่าประชาชนไม่ศรัทธาฝ่ายค้าน เพราะเสียเปรียบตั้งแต่แรก ส่วนผู้ชนะ พล.อ.ชวลิต ก็กล่าวว่า ไม่ได้วัดความนิยมของพรรคฝ่ายค้านหรือรัฐบาล แต่ชี้ว่าคนนครพนมรู้จักการเมืองดีขึ้น ขณะที่ นายชวน หลีกภัย นายกรัฐมนตรีกล่าวว่า ในเบื้องต้นต้องยกเครดิตให้ตัว นายแพทย์ประสงค์ ต่อมาต้องยกเครดิตให้พรรคความหวังใหม่สำหรับรัฐบาลก็อาจมีผลในแง่ความนิยมส่วนรวม

นั่นเป็นความยินดีในช่วงแรกที่อาจจะลืมนึกไปถึงสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่เรียกกันในแวดวงการเมืองว่าปัญหาการจัดสรรแบ่งปันเด็กในพรรค

ทั้งนี้ปัญหาดังกล่าวสืบเนื่องมาจากการประกาศของพรรคประชาธิปัตย์ในการเลือกตั้งที่ในการเป็นผู้นำต่อการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีของรัฐบาล ชวน หลีกภัย ด้วยข้ออ้างว่าเป็นสัญญาที่เคยบอกไว้ว่า เมื่อครบ 2 ปี ก็จะมีการปรับเปลี่ยนคณะรัฐมนตรีภายในพรรค ซึ่งเท่ากับว่ากลายเป็นข้อบังคับให้พรรคร่วมรัฐบาลอื่น ๆ ต้องปรับเปลี่ยนตามไปด้วย อย่างน้อยที่สุดก็เพื่อกันข้อครหาว่า "หวงเก้าอี้" ในการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีครั้งนี้เป็นที่คาดหมายกันว่า ส.ส.รายล่าสุดของ จ.นครพนม นายแพทย์ประสงค์ บุรณ์พงศ์ จะเป็นผู้หนึ่งที่ได้รับ การแบ่งสรรเด็กชนิดที่หลายคนในพรรคจะต้องอิจฉา เพราะอย่างน้อยที่สุดก็จะอยู่ในระดับ "รัฐมนตรีช่วยว่าการฯ" กลุ่มที่เคลื่อนไหวออกมาเป็นกลุ่มแรกภายในพรรคความหวังใหม่ เป็นกลุ่มของลูกพระพาย กลุ่ม ส.ส.อีสานอีกสายหนึ่งที่ได้มีการประกาศออกมาในทำนอง ท้วงติงถึงความเหมาะสมต่อการจัดสรรปันตำแหน่ง โดยบอกว่าขอให้ พล.อ.ชวลิต พิจารณาให้ดีว่า เก้าอี้ ส.ส. ที่ จ.นครพนม นั้น มีเพียง 3 ที่นั่ง หากจะแบ่งสรรปันส่วนเก้าอี้รัฐมนตรีให้ 1 เก้าอี้ ก็ดูจะเป็นการไม่ยุติธรรมกับ ส.ส.กลุ่มลูกพระพายที่มีเก้าอี้อยู่ในสังกัดถึง 8 ที่นั่ง อย่างไรก็ตามการเคลื่อนไหวของกลุ่มแรกก็แม้จะไม่ประกาศออกมา

ชัดเจนแต่ก็เป็นจุดบ่งชี้ว่าเก้าอี้ ส.ส.ใหม่ ของพรรคที่ พล.อ.ชวลิต สุดแสน จะปลื้มใจจะเป็นเก้าอี้ที่นำไปสู่ปัญหาอีกร้อยแปดพันเก้า เช่นเดียวกับกรณีการนั่งควบเก้าอี้รองนายกรัฐมนตรี ที่เป็นการแก้ปัญหาเฉพาะหน้าไปแบบง่าย ๆ ชนิดแก้มือเอาหน้ารอดไปก่อน

ในขณะที่เมื่อมีการถามเรื่องการปรับคณะรัฐมนตรีภายในพรรคกับ พล.อ.ชวลิต ก็ได้รับคำตอบจากหัวหน้าพรรคความหวังใหม่แต่เพียงว่า การปรับเปลี่ยนนั้นก็ต้องแล้วแต่นายกรัฐมนตรีจะเป็นผู้ตัดสินใจ ต้องให้เกียรตินายกรัฐมนตรี ต่อกองหรือกันก่อน นอกจากนี้ พล.อ.ชวลิต ยังยืนยันด้วยว่า ได้พูดคุยกับลูกพรรคไปแล้วว่า ตำแหน่งแต่ละตำแหน่งอยู่ไม่นาน หากสามารถสับเปลี่ยนเพื่อให้การทำงานของรัฐบาลมีประสิทธิภาพมากขึ้นก็เป็นเรื่องที่ต้องกระทำ อย่างไรก็ตามสัญญาดังกล่าวจะเป็นเพียงสัญญาระหว่างหัวหน้าพรรคกับลูกพรรค เมื่อครั้งที่ยังไม่มีโอกาสสัมผัสกับตำแหน่งที่จะเปลี่ยนแปลงหรือไม่ หากมีการเปลี่ยนแปลงจริงน่าจะเชื่อได้ว่าอย่างน้อยที่สุดความไม่ลงตัวของระบบโควต้า ส.ส. ตามพื้นที่และระบบโควต้าของ ส.ส. ในสังกัด ของมุ้งเล็กมุ้งน้อยจะทำให้เกิดผลกระทบต่อพรรคความหวังใหม่เป็นอย่างมาก

ทางด้าน ส.ส. ฝ่ายรัฐบาล ได้ร่วมแสดงความยินดีภายหลังทราบผลการเลือกตั้งซ่อม โดย น.ต.ประสงค์ สุ่นศิริ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศ กล่าวถึงกรณี น.พ.ประสงค์ บูรณ์พงศ์ ผู้สมัครรับเลือกตั้งซ่อม เขต 1 จังหวัดนครพนม พรรคความหวังใหม่ ได้รับการเลือกตั้งว่าขอแสดงความยินดีกับ น.พ.ประสงค์ บูรณ์พงศ์ ที่ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สิ่งนี้เป็นการพิสูจน์ว่าภาพพจน์ของรัฐบาลโดยรวมยังได้รับการไว้วางใจจากประชาชน ส่วนข้อวิจารณ์ของฝ่ายค้านที่ว่า พรรคความหวังใหม่โง่งการเลือกตั้งนั้นเป็นเพียงความเห็นที่แต่ละพรรคมีสิทธิ์พูดอย่างไรก็ได้

นายมารุต บุนนาค ประธานสภาผู้แทนราษฎร กล่าวว่า ต้องขอแสดงความยินดีกับ น.พ. ประสงค์ ที่ได้กลับเข้ามาทำงานในสภาอีกครั้งหนึ่งและในการเปิดประชุมสภาสัมัยวิสามัญ เพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี 2538 วันที่ 14-16 กันยายน 2537 น.พ. ประสงค์ ก็คงได้ปฏิญาณตนเพื่อเข้ารับหน้าที่อย่างเป็นทางการ ที่ น.พ. ประสงค์ ได้รับการเลือกตั้งมาครั้งนี้ก็อาจเป็นผลมาจากที่รัฐบาลได้รับความนิยมนามากขึ้น แต่ก็ไม่ใช่ว่าจะเอามาเป็นเครื่องพิสูจน์การทำงานของรัฐบาลได้ เพราะเป็นการเลือกตั้งแค่จังหวัดเดียวและคนเดียว การที่พรรคการเมืองหนึ่งพรรคการเมืองใดจะได้รับความนิยมนาน้อยแค่ไหนนั้นต้องรอดูการเลือกตั้งครั้งต่อไป แต่ก็ต้องยอมรับว่าประชาชนได้เลือกตัวแทนจากพรรครัฐบาลซึ่งก็อาจจะส่งผลให้รัฐบาลเข้มแข็งขึ้น แม้จะเสี่ยงเดี๋ยวก็ตาม (สยามรัฐ 45, 15089 น.1)

จากการศึกษาเกี่ยวกับบทบาทของพรรคการเมืองในครั้งนี้นี้สามารถพิจารณาได้ 3 ประเด็น กล่าวคือ ประเด็นแรกการเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้อยู่ในระหว่างวาระการดำรงตำแหน่งของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอื่น ๆ บทบาทของการแข่งขันจึงไม่มีการแข่งขันกันหลายคน เป็นการคัดเลือกตัวแทนของพรรคฝ่ายค้านและฝ่ายรัฐบาลเพื่อแข่งขันกัน จึงมีการระดมตัวแทนของพรรคต่าง ๆ มาร่วมมือกันเป็นอย่างดี ทำให้บทบาทของพรรคร่วมฝ่ายค้านและพรรคร่วมรัฐบาลเด่นชัดกว่าพรรคความหวังใหม่ ประการที่สอง บทบาทพรรคความหวังใหม่เป็นพรรคที่มีฐานคะแนนเสียงในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นหลักสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคนล้วนชำนาญพื้นที่ อีกทั้งประการที่สามบทบาทของตัวหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ที่แสดงความหวังใหม่ที่แสดงความตั้งใจแน่วแน่ที่จะมารับใช้ประชาชนชาวนครพนม ประกอบกับในช่วงรับราชการหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ได้มีบทบาทสำคัญในการช่วยเหลือประชาชน ดังนั้นในการเลือกตั้งครั้งนี้บทบาทของพรรคการเมืองจึงมีความสำคัญและเด่นกว่าด้านอื่น ๆ

บทบาทด้านคุณสมบัติส่วนตัวของผู้สมัครรับเลือกตั้ง

ผู้สมัครรับเลือกตั้งนับว่าเป็นปัจจัยแรกที่ประชาชนจะคำนึงถึงในการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของไทย ดังนั้นจึงควรมีการพิจารณาคุณสมบัติของตัวผู้สมัครในด้านต่างๆ ของทั้งสองท่านเป็นเบื้องต้น

สำหรับประวัติของ นายแพทย์ประสงค์ บุรณ์พงศ์ หรือ หมอสงค์ ผู้สมัครหมายเลข 1 นั้น อดีตเคยเป็น ส.ส.มาแล้ว 5 สมัย เคยเป็น รมช.มาแล้ว หลังจากสอบตกเมื่อคราวที่แล้ว ก็ยังได้รับแต่งตั้งเป็นรองหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ และเป็นที่ปรึกษาแต่งตั้งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรค และเป็นผู้ที่ทำงานการเมืองมาโดยตลอดจวบจนถึงวันสมัครเลือกตั้งซ่อม ที่สำคัญ เมื่อครั้งเป็น ส.ส. ได้สร้างผลงานด้วยการดึงเอางบประมาณมาสร้างความสำเร็จให้จังหวัดนครพนมหลายสิ่งหลายอย่าง ไม่ว่าจะเป็นถนนหนทาง โรงพยาบาลจิตเวช วิทยาลัยพยาบาล เชื้อกั้นตลิ่งแม่น้ำโขง และอีกหลายโครงการ

ด้วยเหตุนี้จึงเป็นที่คาดหวังของชาวนครพนมว่า หากนายแพทย์ประสงค์ บุรณ์พงศ์ ได้เป็น ส.ส.นครพนม อีกครั้ง ก็คงจะได้เป็นรัฐมนตรี หรือรองนายกฯ และคงจะสามารถดึงเอางบประมาณมาช่วยชาวนครพนมได้อีกมาก อันเป็นความหวังของชาวนครพนมที่ยังมีความศรัทธาต่อ นายแพทย์ประสงค์ บุรณ์พงศ์ (แนวหน้า 3, 311. น.31)

ส่วนทางด้าน นายศุภชัย โพธิ์สุ หรือครูแก้ว ผู้สมัครหมายเลข 2 นั้น จากการลงสมัครในนามพรรคพลังธรรม ในการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2535 เขต 1 ได้รับเสียงเลือกตั้ง 22,916 คะแนน ในขณะที่ นายแพทย์ประสงค์ ได้ 34,015 คะแนน นายมานะ คูสกุล ได้ 41,797 คะแนน และ นายทนง ศิริปรีชาพงษ์ ได้ 56,804 คะแนน

ปูมหลังของครูแก้ว อดีตอาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านท่าหนามแก้ว

อ.ท่าอุเทน จ.นครพนม จบการศึกษาศึกษาศาสตร์บัณฑิต จากมหาวิทยาลัยสุโขทัย
 ธรรมมาธิราช เกิดเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2501 ปัจจุบันอายุ 36 ปี ผู้สนับสนุนส่วน
 มากจะอยู่ในแวดวงถิ่นเกิด และวงการครู อาจารย์

เมื่อเปรียบเทียบเฉพาะประวัติส่วนตัวจะพบว่าผู้สมัครหมายเลข 1 มี
 ประวัติความเป็นมาที่ค่อนข้างได้เปรียบคู่แข่งชั้น แต่อย่างไรก็ตามทั้งสองฝ่ายได้
 มีการหาเสียงซึ่งชี้ยกันอย่างเต็มที่ สำหรับบทบาทของผู้สมัครทั้งสองท่านในการ
 เลือกตั้งซ่อมครั้งนี้มีมากมาย โดยในวันเลือกตั้ง หน่วยเลือกตั้งที่ 12 โรงเรียน
 เทศบาล 2 เวลา 08.20 น. นายแพทย์ประสงค์ พร้อมครอบครัว และสมาชิก
 พรรคความหวังใหม่จำนวนหนึ่งเดินทางมาลงคะแนน ท่ามกลางกำลังใจจาก
 สมาชิกพรรคความหวังใหม่ จากนั้นได้ชูมือหมายเลข 1 ในความหมายของผู้ชนะ
 แล้ว และ มีการให้สัมภาษณ์ถึงการที่องค์กรกลางตรวจพบการซื้อเสียงครั้งนี้ ว่า
 ได้รับทราบและพยายามหาทางป้องกันเช่นกัน เมื่อคืนวันที่ 6 สิงหาคม 2537
 มีรถเข้าออกในเมืองมากผิดปกติ แปลกใจว่าทำไมมีการหาเสียงได้อีก นอกจาก
 นี้ยังกล่าวว่า "ผมไปกินข้าวก็ต้องระวังมาก เพราะเราเป็นผู้ใหญ่ เวลากิน
 ก็ต้องเป็นคนจ่ายเงิน ก็เสียว ๆ เหมือนกัน แต่ผมยึดมั่นในความถูกต้อง ยืนยัน
 ในความบริสุทธิ์ของพรรค"

ทางด้าน นายศุภชัย ได้ไปลงคะแนนเสียง อ.ศรีสงคราม หน่วยเลือกตั้ง
 ที่ 1 หมู่ 7 บริเวณโรงเรียนสหราชรังสฤษดิ์ ต.ศรีสงคราม อ.ศรีสงคราม เวลา
 09.10 น. จากนั้นไปปักหลักรอผลการเลือกตั้งที่ศูนย์ของพรรค อ.เมืองฯ โดย
 ไม่ให้สัมภาษณ์ใด ๆ ซึ่งมี นายชัยภักดิ์ รออยู่ที่ศูนย์

ทางด้านนายแพทย์ประสงค์ ให้สัมภาษณ์อีกครั้งว่า หากชนะการเลือก
 ตั้งต้องขอบคุณประชาชน และยืนยันว่าจะทำงานด้วยความซื่อสัตย์สุจริต พัฒนาให้
 นครพนมรุ่งเรืองยิ่งขึ้น และจะทำงานร่วมกับ นายศุภชัย ในด้านต่าง ๆ ด้วย
 เพื่อร่วมกันสร้างความเจริญ

ด้าน นายศุภชัย โพธิ์สุ ผู้สมัครพรรคราษฎร ซึ่งอยู่ที่ศูนย์เลือกตั้งพรรค อำเภอสว่างนคราม ให้สัมภาษณ์เมื่อเวลาประมาณ 16.00 น. ว่าหากแพ้การเลือกตั้งก็ไม่ย่อท้อ จะเล่นการเมืองต่อไป ได้เตรียมใจไว้แล้วว่าไม่ว่าแพ้ หรือชนะ ถือว่าเป็นการตัดสินใจของประชาชน ไม่เหมือนคนบางคนที่ประกาศว่าจะแพ้ไม่ได้ และ กล่าวว่่า เหนื่อยมากกับการหาเสียงเลือกตั้ง เพราะเปิดปราศรัยย่อยทุกวัน พบประชาชนในทุกพื้นที่ และยังคงคอยปลอบใจผู้สนับสนุนที่บางครั้งถูกข่มขู่ โดยบอกไปว่าทุกคนทำหน้าที่ด้วยความถูกต้อง ไม่ได้ทำสิ่งผิด จึงไม่ต้องเกรงกลัวอะไร สำหรับ สาเหตุที่พ่ายแพ้การเลือกตั้งส่วนหนึ่งเป็นเพราะอำนาจรัฐ เนื่องจาก พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ มีองค์กรต่าง ๆ อยู่ในความควบคุมมากมาช่วยลูกพรรคหาเสียง

ภายหลังผลการนับคะแนนอย่างไม่เป็นทางการออกมา นายแพทย์ประสงค์ ให้สัมภาษณ์ว่าดีใจที่ประชาชนให้เกียรติ ให้อำนาจตนมาทำงานแทน และสัญญาว่าจะทำหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต และเร่งแก้ปัญหาความยากจน และขอขอบคุณ นายศุภชัย หรือ น้องแก้ว แม้ครั้งนี้จะได้รับคะแนนน้อย แต่จะร่วมมือกันทำงาน และในทันทีที่ทราบผลการนับคะแนนอย่างไม่เป็นทางการ ตั้งแต่ช่วงเย็น นายแพทย์ประสงค์ ได้จัดงานเลี้ยงฉลองขึ้น ขณะที่ นายศุภชัย ได้ประกาศยอมรับความพ่ายแพ้ นอกจากนี้ นายแพทย์ประสงค์ ให้สัมภาษณ์ถึงความพร้อมในการรับตำแหน่งว่าพร้อมที่จะทำงาน แต่หากให้ตนเลือก ขณะนี้ในกระทรวงสาธารณสุขก็มีปัญหาขาดแคลนโรงพยาบาล กระทรวงศึกษาธิการก็มีปัญหาโรงเรียนไม่เพียงพอ ในกระทรวงมหาดไทย พรรคมีนโยบายในการสร้างสถานีตำรวจ และพัฒนาระบบโครงการสร้างกรมตำรวจ ในกระทรวงคมนาคมก็จะพิจารณาในเรื่องถนนหนทางที่ขาดแคลนและทรุดโทรมมาก ส่วนตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรี เห็นว่ายังเป็นงานง่าย เพราะเป็นตำแหน่งที่คุมเฉพาจะนโยบาย อย่างไรก็ตาม น.พ.ประสงค์ กล่าวอีกว่า ชาวการปรับคณะรัฐมนตรีเป็นเรื่องของคนภายนอกที่ผูกพันมานานแล้ว ทั้งๆที่เรื่องนี้เป็นเรื่องภายในของพรรคการเมืองแต่ละพรรค ในส่วนของพรรคพลังธรรมจะมีการปรับเปลี่ยนอะไรหรือไม่ยังไม่ยังไม่ได้หารือกัน ทุกอย่างขึ้นอยู่กับการศึกษาของคณะกรรมการบริหารพรรค (ไทยธุรกิจไฟแนนซ์ 3, 761 น.21)

ทางด้านนายอุทัย พิมพ์ใจชน รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ หัวหน้าพรรคเอกภาพ กล่าวว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้ น.พ.ประสงค์ ได้รับชัยชนะก็เพราะคุณสมบัติส่วนตัวของ น.พ.ประสงค์ เอง เพราะเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถและมีตำแหน่งสำคัญมาก่อน ดังนั้น หากพิจารณาจากคุณสมบัติส่วนตัว น.พ.ประสงค์ ก็น่าจะชนะอยู่แล้ว แต่ชัยชนะในการเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้ก็ต้องยอมรับว่าส่วนหนึ่งเป็นเพราะความนิยมรัฐบาลของประชาชนในพื้นที่ ซึ่งจะเป็นเครื่องวัดได้ดี แต่ไม่ได้โอ้อวดว่ารัฐบาลมีนโยบายดี ทำประโยชน์ให้ประชาชน เพราะหากผู้สมัครดีขณะที่รัฐบาลทำไม่ได้ จะผลักดันอย่างไรก็คงไม่มีทางชนะอย่างแน่นอน

นายบัญญัติ บรรทัดฐาน รองนายกรัฐมนตรี กล่าวว่า อยากให้มองว่าชัยชนะครั้งนี้เป็นเรื่องส่วนตัวของ น.พ.ประสงค์ และพรรคความหวังใหม่ มากกว่าที่จะมองว่าเป็นเรื่องของรัฐบาลและฝ่ายค้าน เพราะหากมองเช่นนี้จะกลายเป็นการแบ่งฝ่าย ผลงานของรัฐบาลก็อาจมีส่วนอยู่บ้างที่ทำให้ น.พ.ประสงค์ ชนะ แต่ที่สำคัญ น.พ.ประสงค์ก็เคยเป็น ส.ส. และทำหน้าที่ด้วยดีมาตลอด ส่วนที่ผลของชัยชนะในครั้งนี้จะทำให้มีการปรับคณะรัฐมนตรีภายในพรรคความหวังใหม่หรือไม่ นั้น ไม่ทราบ เป็นเรื่องภายในของพรรคความหวังใหม่

อย่างไรก็ตามจากการศึกษาบทบาทของตัวผู้สมัครทั้งสองท่าน พบว่าปัจจัยสำคัญและมีลักษณะเด่นมิใช่คุณสมบัติส่วนตัวเพียงอย่างเดียว ถึงแม้ผู้ชนะการเลือกตั้งจะเป็นผู้ที่มีความเหมาะสมด้วยประการทั้งปวงแต่การเลือกตั้งครั้งนี้มีปัจจัยเข้ามาเกี่ยวข้องมากมายเกินกว่าความสำคัญด้านคุณลักษณะส่วนบุคคล

บทบาทของหัวหน้าคณะ

บทบาทของหัวหน้าคณะในการเลือกตั้งครั้งนี้มีน้อยมากหรือมีความเด่นน้อยมาก ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยด้านอื่นมีความสำคัญมากกว่า อย่างไรก็ตามการเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้จึงเป็นการแข่งขันระหว่างรัฐบาลกับฝ่ายค้าน ซึ่งต่างฝ่ายจะต้องพยายามหาเสียงอย่างเต็มที่ ดังจะเห็นได้จากการหาเสียงของนายแพทย์ประสงค์ บุรณพงศ์ ผู้สมัครจากพรรคความหวังใหม่ ที่มี พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ

หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้น เดินทางไปช่วยหาเสียงให้กับ นายแพทย์ประสงค์ บุรณ์พงศ์ ถึงนครพนม และประกาศแพ้ไม่ได้ เพราะเป็นการซื้อขาดทางการเมืองของ พลเอกชวลิต ดังนั้น พลเอกชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย และหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ ได้มีคำสั่งให้รัฐมนตรีของพรรคความหวังใหม่ในสายภาคอีสาน ลงไปควบคุมดูแลการหาเสียงเลือกตั้งอย่างใกล้ชิด โดยมอบหมายให้รัฐมนตรีแต่ละคนไปดูแลอำเภอละคน พร้อมกับวางมาตรการด้วยว่า หากอำเภอไหนที่รัฐมนตรีคนใดรับผิดชอบได้คะแนนน้อย หรือแพ้คู่แข่ง ก็จะได้รับโทษถึงขั้นปรับเปลี่ยนตำแหน่ง ซึ่งในเรื่องนี้โยงใยไปถึงการปรับคณะรัฐมนตรีของพรรคที่จะปรับเปลี่ยนใน 4 ตำแหน่ง หลังการเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้ และเป็นที่น่าอนว่าหาก นายแพทย์ประสงค์ ได้รับเลือกตั้งก็ต้องได้รับตำแหน่งใดตำแหน่งหนึ่ง ด้วยเหตุนี้ ทำให้ผู้รับผิดชอบพื้นที่ต่างกลุ่มแตกันสุดกำลัง เพื่อให้ได้คะแนนสูงสุด ทำให้เสียงของพรรคความหวังใหม่ นำขึ้นมา เป็นอย่างมาก

การวางตัวรัฐมนตรีของพรรคความหวังใหม่ในการดูแลรับผิดชอบแต่ละอำเภอ คือ อำเภอเมืองนครพนม นายสุรศักดิ์ เทียมประเสริฐ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี, อำเภอท่าอุเทน นายเกียรติชัย ชัยเชาวรัตน์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม, อำเภอศรีสงคราม นายพิศาล มูลศาสตร์สาทร รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวิทยาศาสตร์ฯ, อำเภอนาหว้า นายไพฑูรย์ แก้วทอง รัฐมนตรีว่าการกระทรวงแรงงาน, นายเสริมศักดิ์ การุณ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงแรงงาน, อำเภอโพนสวรรค์ นายเฉลิม สนิทวงศ์ชัย รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงพาณิชย์, อำเภอบ้านแพง นายสวัสดิ์ สืบสายพรหม รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตรฯ สำหรับกิ่งอำเภอนาทม ให้ นายสังข์ทอง ศรีธเรศ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ รับผิดชอบ

อย่างไรก็ตามด้วยการทุจริตการเลือกตั้งก็มีการกล่าวถึงกันอย่างมากมายว่า นี่ขนาดยังไม่ถึงวันเลือกตั้งนะยังเหลือเวลาอีกหลายวัน แต่ยิ่งเวลางวดเข้ามาเท่าไรกระแสการแข่งชันกลับมีแต่ความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น และจากการ

เคลื่อนไหวที่กำลังเกิดขึ้นผมชักไม่แน่ใจว่าเงิน 10 ล้านบาทที่มีการนำเข้าพื้นที่นั้น อาจจะได้ผู้แทนแม้แต่สักคนเดียวก็ได้" (กรุงเทพ 7, 2145 น.4) พ.ศ.อ. นิยม ยังกล่าวถึงการกระทำผิด กม. เลือกลงตั้งว่า ขณะนี้ได้รับรายงานจากสถานี ตำรวจภูธร อ. เมืองฯ จ. นครพนมว่า นายประเทือน คำภู ชาวบ้านอำเภอเมืองฯ เข้าร้องเรียนต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจว่า นายทิวีสข ไชยบุรมณ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 3 ต. ท่าค้อ อ. เมืองฯ ช่มชู้ให้ นายประเทือน ไปลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง ให้กับผู้สมัครหมายเลข 2 มิฉะนั้นจะไม่ให้ผ่านถนนสายหนึ่งในอำเภอเมืองฯ ซึ่งเรื่องนี้ผู้ว่าราชการจังหวัดนครพนม นายสุรจิต ปัจฉิมนันท์ ได้สั่งการให้ดำเนินการสอบสวน และในเบื้องต้นพบว่า มีพยานหลักฐานพร้อมที่จะดำเนินคดีได้

รองผู้บังคับการหัวหน้าตำรวจภูธรยังกล่าวด้วยว่า ได้รับรายงานจาก กิ่ง อ. นาทม จังหวัดนครพนมว่า มีเจ้าหน้าที่ตำรวจวางตัวไม่เป็นกลาง ซึ่งหากมีการสอบสวนแล้วพบว่ามีความผิดจริงจะให้ออกจากพื้นที่ในทันที ส่วนรายงานว่ามีข้าราชการครูวางตัวไม่เป็นกลางนั้นขอให้ส่งพยานหลักฐานเข้ามาก่อนจึงจะดำเนินการได้ นอกจากนี้ยังได้กล่าวว่า การซื้อเสียงยังไม่ได้รับรายงานว่ามีหรือไม่ แต่คาดว่าจะมี ทั้งนี้หากพบว่ามี การซื้อเสียงจริงจะสั่งการให้ดำเนินการทันที

ส่วนหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นก็กลายเป็นวิธีการหนึ่งในการหาเสียงของแต่ละฝ่ายไปแล้ว มีการเสนอข่าวว่าอีกฝ่ายทำทุกอย่างเพื่อสกัดกัน ถึงกับระบุว่าใช้เงิน 500 บาท เพื่อซื้อ 1 เสียงของประชาชน ซึ่งก็เป็นรูปแบบที่แล้วแต่ว่าใครจะสรรหามาใช้ในการหาเสียงครั้งนี้ได้ แม้พรรคความหวังใหม่เอง ภายหลังจากที่เปิดปราศรัยที่อำเภอนาหว้า เมื่อวันที่ 2 สิงหาคม 2537 ก็มีการแสดง "หมอลำซิ่ง" ให้ชาวบ้านที่มาฟังการหาเสียงได้ชมตบท้ายก่อนกลับบ้านด้วย

ส่วนพรรคฝ่ายค้านเองก็ใช้กลยุทธ์เดิม คือ แซมป์โลกทั้งสามคนประกอบด้วย พิเชิต ศิษย์บางพระจันทร์ พิเชิตน้อย ศิษย์บางพระจันทร์ และ ดาวรุ่ง ชูวัฒนะ ก็ยังคงช่วยหาเสียงอย่างเหนียวแน่น

ผู้สื่อข่าวในพื้นที่ต่างรายงานอย่างเด่นชัดว่า นอกจากมีการหาเสียงโดยตั้งเวทีปราศรัยต่อกันแล้วยังมีการแจกเงินซื้อเสียงกัน ขึ้นต่่าซื้อกันเสียงละ 50 บาท สำหรับประชาชนที่อยู่ในเขตนอกเมือง ส่วนที่อยู่ในเมืองคนมีความรู้มากขึ้น อยู่กับความเจริญมากกว่ากัน เสียงละ 100-200 บาท นอกจากนี้ยังมีการแจกรองเท้าแตะเพื่อแลกกับคะแนนเสียงอีก

หนึ่งวันก่อนมีการเลือกตั้งมีชาวบ้านจากย่านดอนยาง ตำบลนาขมิ้น อำเภอโพธารมย์ จำนวน 26 คน เดินทางเข้าร้องเรียนต่อองค์กรกลางที่หน้าเจ้าหน้าที่ปกหลักดูแลความเป็นธรรมที่นั่นหลายคนว่าผู้ใหญ่บ้านของเขาเป็นคนนำเงินมาแจกให้คนละ 50 บาท เพื่อให้เลือกผู้สมัครของพรรคการเมืองหนึ่ง พร้อมมอบหลักฐานเป็นเงินให้กับองค์กรกลาง นอกจากนี้ผู้สมัครรับเลือกตั้งพรรคความหวังใหม่ได้ออกแจกจ่ายแผ่นพับ ใบปลิวหาเสียง พร้อมกับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นชื่อ เสรีชน และหนังสือพิมพ์นครพนม โดยมีข่าวใหญ่ในหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์ทั้ง 2 ฉบับว่าฝ่ายค้านได้ร่วมกันแจกเงินให้ผู้ลงคะแนนเสียงเลือก นายศุภชัย โพธิ์สุ ผู้สมัครรับเลือกตั้งจากพรรคราษฎร หิวละ ไม่ต่ำกว่า 500 บาท โดยวางเป้าไว้ว่าจะสกัดไม่ให้ พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ได้วางฐานเสียงไว้เพื่อลงสมัครรับเลือกตั้งที่จังหวัดนครพนม ในครั้งต่อไป

พล.อ.สายหยุด กล่าวว่่า ชาวบ้านได้ยืนยันว่าเป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ 2 ต.ดอนยาง เป็นผู้นำเงินมาแจก ทางผู้ว่าราชการจังหวัดได้มอบหมายให้นายอำเภอโพธารมย์ เร่งสอบสวนข้อเท็จจริงแล้ว หากพบว่าผิดจริงก็ให้ดำเนินการทันที และขณะนี้ยังไม่สามารถเปิดเผยได้ว่าใครเป็นคนแจกเงิน เพราะเกรงจะเป็นการก่อกวนแก่งแย่งทางการเมือง อย่างไรก็ตามมีการกล่าวกันว่า เงินและอำนาจรัฐ ถือเป็นปัจจัยสำคัญสำหรับการเลือกตั้งครั้งนี้มาก ไม่เคยมีครั้งไหนที่อำนาจรัฐมีความรุนแรงเท่าครั้งนี้ ดังกล่าวถึงกล่าว นายทอง ศิริปรีชาพงศ์ อดีต ส.ส.ผู้ถูกขับจากพรรคชาติไทย ก็กล่าวเช่นกันว่า การเลือกตั้งครั้งนี้คือบทพิสูจน์ว่าอำนาจรัฐและเงินตรามีความสำคัญกว่าเสียงของประชาชน

สำหรับกรณีที่กำลังกล่าวถึงผู้ใหญ่บ้านที่กำลังผิด อาจอยู่ในฐานะหัวหน้าคณะ แต่ว่ากันนั้น ผู้ใหญ่บ้านที่กำลังผิดเป็นหัวหน้าคณะเราไม่มีพยานหลักฐานที่จะเอาผิด ก็เป็นเรื่องธรรมดา เป็นเรื่องที่เราทราบกันอยู่แล้วว่าในชนบทที่นั่น ผู้ใหญ่บ้าน ก็มีหน้าที่ที่จะสนับสนุนคนหนึ่งคนใดมาตลอด ถ้าสนับสนุนโดยไม่ใช้ตำแหน่งหน้าที่ก็ไม่เป็นไร แต่ถ้าใช้ตำแหน่งหน้าที่ในฐานะที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านก็ไม่ถูกต้อง สำหรับข้าราชการครูก็มีพูดถึงเหมือนกัน แต่ไม่สามารถหาประจักษ์พยานอะไรได้ เช่น มีผู้สมัครคนหนึ่งเป็นครู ก็คงมีครูสนับสนุน แต่ประเด็นที่ละเอียดอ่อนก็คือ สนับสนุนในฐานะที่รู้จักและเห็นว่าเป็นผู้ที่เหมาะสมจะเป็น ส.ส. หรือสนับสนุนโดยใช้บทบาทหน้าที่ของครูเกินเลยไป เช่น จัดประชุมครูอย่างเป็นทางการ พูดถึงเรื่องงานของครู เสร็จแล้วก็มีการประชุมหาเสียงกันด้วย อย่างนี้ถือว่าไม่เหมาะสม แต่คราวนี้ไม่มีลักษณะที่ชัดเจนถึงขนาดนั้น

กล่าวโดยสรุปถึงบทบาทของหัวหน้าคณะในครั้งนี้นับว่า หัวหน้าคณะมิได้มีบทบาทเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากมีการระดมกำลังจากพรรคการเมืองต่าง ๆ เข้าช่วยเหลืออย่างเต็มที่อีกทั้งระยะเวลาในการหาเสียงก็น้อย อย่างไรก็ตามหัวหน้าคณะส่วนหนึ่งที่ทำหน้าที่ในครั้งนี้นับว่า ได้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ข้าราชการตำรวจ และข้าราชการครู จึงมีการเพ่งข้อกล่าวหาว่าพรรคความหวังใหม่ โดยหัวหน้าพรรคใช้อำนาจรัฐมนตรีบีบบังคับให้เลือกพรรคตน แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาครั้งนี้จะเห็นได้ว่าหัวหน้าคณะมีบทบาทในการสนับสนุนการเลือกตั้งครั้งนี้ค่อนข้างน้อยมาก

กล่าวโดยสรุป สถานการณ์ของการเลือกตั้งซ่อมครั้งนี้จะเห็นได้ว่าอยู่ในความสนใจของประชาชนทั่วประเทศ ทั้งนี้เพราะเป็นการแข่งขันกันระหว่างพรรคฝ่ายค้านและพรรคร่วมรัฐบาลในทางอ้อม จึงทำให้บทบาทของพรรคความหวังใหม่ลดน้อยลง ไม่เด่นเท่ากับบทบาทของพรรคร่วมรัฐบาลที่เข้าร่วมกันหาเสียงรวมถึงการกล่าวโต้ฝ่ายค้านทางสื่อมวลชนก็นับเป็นการหาเสียงด้วยเช่นกัน ผู้สมัครทั้งสองท่านจึงเปรียบเสมือนมีผู้ช่วยเหลือมากมายทั้งสองฝ่าย

นอกจากบทบาทของพรรคร่วมรัฐบาลและพรรคร่วมฝ่ายค้านแล้ว บทบาทของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ในฐานะหัวหน้าพรรคความหวังใหม่ นับว่ามีบทบาทที่สำคัญอย่างยิ่งในการหาเสียงเลือกตั้งครั้งนี้เนื่องจากการเตรียมฐานเสียงของพรรคความหวังใหม่ซึ่งตนจะมาลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครพนมในโอกาสต่อไป ดังนั้นการเลือกตั้งครั้งนี้จึงเป็นสิ่งบ่งชี้ถึงความพร้อมของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ การหาเสียงจึงมีความเข้มข้นและชูบทบาทที่เด่นของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ได้เป็นอย่างดี

สำหรับบทบาทของตัวผู้สมัครนั้นเป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่านายแพทย์ ประสงค์ เป็นผู้มีประสบการณ์ทางการเมืองมากกว่าคู่แข่งชั้นก่อนข้างมาก ส่วนบทบาททางด้านห้วคะแนนนั้นเนื่องจากอยู่ในสายตาของสื่อมวลชนโดยตลอดทำให้การปฏิบัติหน้าที่ของห้วคะแนนถูกจำกัดอยู่ภายในกรอบแห่งกฎหมาย และไม่เด่นชัดเท่าที่ควร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย